

Specimen historicum de Eumene Cardiano a caeteris Alexandri Magni ducibus rite distinguendo

<https://hdl.handle.net/1874/9753>

6

SPECIMEN HISTORICUM
DE
EUMENE CARDIANO
A CAETERIS ALEXANDRI MAGNI DUCIBUS
RITE DISTINGUENDO,
QUOD,
SUPREMO FAVENTE NUMINE,
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI
RICHARDI VAN REES.
MATH. MAG. PH. NAT. DOCT. ET PROF. ORD.
AMPLISSIMIQUE SENATUS ACADEMICI CONSENSU,
ET
NOBILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE
ET LITERARUM HUMANIORUM DECRETO,
Pro Gradu Doctoratus,
SUMMISQUE IN PHILOSOPHIA THEORETICA ET LITERIS
HUMANIORIBUS HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,
IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,
ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT
BARTHOLDUS JACOBUS LINTELO DE GEER,
RHENO-TRAJECTINUS.
DIE XIV DECEMBRIS A. MDCCCXXXVIII, HORA II.

TRAJECTI AD RHENUM,
APUD KEMINK ET FILIUM.

VIRIS NOBILISSIMIS GRAVISSIMIS

ANTONIO GUSTAVO BARONI DE GEER;

PATRI CARISSIMO

ET

JOHANNI LUDOVICO GUILIELMO

BARONI DE GEER,

TOPARCHAE PAGI JUTPHAAS.

ORDINI LEONIS BELGICI, ET ORDINI SUE-

VICO STELLAE BOREALIS ADSRIPTO,

ORDINUM GENERALIUM GRAPHIARIO,

PATRUO DILECTISSIMO,

*HAS QUAESCUNQUE STUDIORUM
PRIMITIAS*

D. D.

AUCTOR.

P R A E F A T I O.

Non mirum profecto, eum, qui aliquam cum antiquis literis familiaritatem contraxerit, summo quodam earum amore ferri. Sive enim antiquarum gentium poesin spectas, haec animum sublimitate et simplicitate percellit: sive historiam consideras, illa rerum magnitudine et varietate delectat. Nulla usquam tam illustria eloquentiae exempla adsunt, qualia nobis antiquorum scripta proponunt, eaque, quae veteres philosophi mentis ingenique facultatibus excogitarunt, recentior aetas vix superavit.

Equidem lubenter confiteor, ab eo inde tempore, quo antiquorum scripta tractare contigit, semper me magis ea cognoscere cupiisse, illiusque temporis memoriam mihi jucundissimam esse, quod his studiis impendere licuit. Omnium vero doctrinarum, quae antiquitatem spectant, historiam principem locum tenere, nemo, credo, infitias ibit. Plurima enim, quae caeteroquin intelligi plane non possunt, ex ea sunt explicanda. Quicumque vero veteres illos, tum poetas, tum oratores, tum philosophos, intelligere recte velit, nec ad historiam attendat, nae eum saepissime graviter falli necesse est. Habet praeterea antiquarum gentium historia ipsa per se, quo nos in primis alliciat. Verissime enim Cicero eam testem

temporum, lucem veritatis, vitam memoriae, magistram vitae, nuntiam vetustatis, dixit.

Equidem, quum mihi summos in literis honores ambienti specimen aliquod studiorum conscribendum esset, diuque fluctuarem incertus, modo Platonis sententiam de artibus ac disciplinis pro viribus exponere cupiens, modo etiam aliquod ex Orientalibus literis disquisitionis argumentum sumens, tandem historiae antiquae aliquam partem tractare constitui. Quaenam autem causae me monuerint, ut priora consilia misa facerem, nunc dicere nil attinet.

Si vero quis roget, quid potissimum effecerit, ut Eumeneis vitam eligerem disquisitionis argumentum, factum illud in primis est Cl. HEUSDII opera, qui in lectionibus suis historicis, quoties ad illum locum pervenerat, nos monere solebat de Eumene, a caeteris Alexandri ducibus bene distinguendo. Declarabat ille simul, quid de hoc viro esset existimandum, quem recentiores plerique historici cum caeteris confuderunt, non animadvertentes hunc praecipuum esse auctorem eorum, quae tum acciderunt. Rem igitur paulo accuratius investigare, atque ex ipsa rerum gestarum narratione probare haud ineptum videbatur Academicae descriptionis argumentum. Eo sane lubentius hoc mihi sumpsi, cum ea tempora complecteretur, quorum historia summi momenti est ad res deinde gestas, quae nondum satis ab omni parte explicatae sunt, rite perspiciendas. Hoc

*consilium cum a Praeceptoribus Clarissimis non impro-
bari intellexissem, rem suscepi, et ea conquisi, quae
ad argumentum spectare viderentur. Nullius autem
scripta, si antiquos ipsos excipias, tantopere mihi profue-
runt, quantopere Droysenii opera, e quibus multa me
profecisse lubens fateor, quamquam nec ille adeo satis
Eumenem a caeteris distinxisse videtur. Et sic qui-
dem hic libellus exstitit, quem qui leget, aequi boni-
que meam opellam consulat, aliquid aetati, aliquid
virium tenuitati condonet velim. Si quidem bene ab an-
tiquis dictum est: Fructum studiorum viridem et adhuc
dulcem promi decet, dum et veniae spes est, et para-
tus favor, et audere non dedecet: et, si quid desit
operi, supplet aetas: et, si qua sint dicta juveniliter,
pro indole accipiuntur.*

*At vero ingratus merito dicerer, nisi hoc loco profi-
terer, quae pietas animique sensus dicere me jubent.
Te, Pater carissime, primum compellare liceat, qui stu-
dia haec mea non tantum quovis modo adjuvisti, sed
nihil etiam omisisti, quo mentis vires excoli, ingenium,
quantulumcunque tandem, acui, animus denique emen-
dari potuerit. Multa sane de te dicerem, nisi te a
filio laudari nolle scirem: nunc hoc tantum addam,
quidquid in his literis proficere potui, tibi hoc debeo,
qui monendo et suadendo puerilem petulantiam et juveni-
lem imperitiam numquam non optime moderatus es. Ac-
cipe grati animi testificationem, Pater optime, et ita*

me amare perge, ut nunc te amare scio, tuoque consilio et adhortatione reliqua etiam, quae mihi supersunt, studia adjuvare ne desinas.

Cui vero in his studiis plurimum debeam, est patruus aestumatissimus. Hunc enim, ut Ciceronis verbis dicam, quoad longissime potest mens mea respicere spatium praeteriti temporis, et pueritiae memoriam recordari ultimam, inde usque repetens, video mihi principem et ad fuscipiendam et ad ingrediendam rationem horum studiorum exstitisse. Maximum ille se mihi fautorem praestitit, et quovis modo, sermonibus, monitis, consilio, studia mea provehere non desinens, tanta in me contulit beneficia, ut iis cumulatam me plane sentiam. Gratias nunc Tibi, Patruè dilectissime, pro his omnibus agere liceat, Teque orare, ut ita mihi favere pergas, ut hucusque semper favisti.

Vos autem, Praeceptores Clarissimi, quibus verbis alloquar? Qui me eâ statim benevolentia excepistis, cum ad haec studia accederem, quâ major esse non potuit. Tu, Cl. HEUSDI, non tantum publica tua institutione mihi prodesse voluisti, sed ex eorum etiam numero me esse iussisti, quibus Tu, vespertinis horis, Platonem explicare soles, et cum discipulis tanquam amicis versari. Quoties, cum Tu ita nobiscum de antiquis colloquebaris, ardore et amore ad haec studia plane novos incensos sensimus, atque nullus affirmare dubito, numquam a Te me discessisse, quin aliquid me profecisse

scirem vel ad melius intelligendos antiquos vel ad hominem accuratius cognoscendum. Numquam non comiter et benevole me adjuvisti et monuisti, quotiescunque dubitabundus ad Te accederem, nec unquam tuum frustra imploravi auxilium. Haec quoque de Te, Cl. GOUDOEVERI, me profiteri animi sensus jubet. Quid enim tuae institutioni non tantum, sed monitis et sermonibus debeam, optime sentio. Quoties consilio opus esset, aut auxilium quaererem, summa Tu benevolentia semper mihi adjuvisti. In hoc autem ipso specimine elaborando, Vos, Praeceptores optimi, mihi continenter profuisse, lubens agnosco. A Vobis, Cl. HEUSI et GOUDOEVERI, accepi, quidquid in his literis profecerim: quodsi non majores fecerim progressus, haec mea culpa est. Pro tantis in me meritis me vobis semper gratum futurum spondeo; Vos autem, viri Clarissimi, dum ad alia studia perficienda in hac Academia maneo, eandem mihi benevolentiam conservate, meque e discipulorum vestrorum numero ne removeatis.

Verum hoc etiam loco ad Te se convertit mea oratio, Vir Clarissime GROENEWOUD, qui me, ad tuam Orientalium Literarum doctrinam cum dubitans accederem, tanta statim comitate et amicitia es amplexus, ut alteri quasi parenti me tibi devinctum sentiam. Paterna enim Tu caritate me excepisti, nec ad publicam tantum tuam admisisti institutionem, sed intimam recipiens familiaritatem, non discipuli, sed

fili fere loco me habuisti. Tibi debeo, Vir Clarissime, quidquid in Orientalibus literis profecerim, Tuis exhortationibus, monitis, auxilio effectum est, ut in his studiis perrexerim, et jam tanto eorum amore ducar, ut ulterius progredi in hisce unice cupiam. Tu, praeceptor optime, ne mihi desis, sed eam mihi amicitiam, eum erga me animum serves, quem hucusque sum expertus.

Vos omnes, Viri Clarissimi, quorum disciplina in his literis uti mihi contigit, gratias accipite quam maximas pro institutione vestra. Diu Vos incolumes Summum Dei Numen servet, semperque habeatis discipulos, qui vestra digni sint cura.

Vos denique, Amici, quibuscum his literis operam dedi, alloqui liceat. Nondum vobis valedico, nam alia etiam studia me apud vos retinent; nolim tamen committere, ut hac opportunitate non publice profitear, quanti eam faciam amicitiam, quae studiorum communitas primum junxit, confirmavit deinde morum similitudo. Jam vero vos, Amici, exhortari liceat, ut amicitiae sacra pie colere pergamus, et, dum fata sinunt, id vinculum firmum maneat, quod nos conjunxit. Hoc equidem sancte promitto, me omni opera effecturum, ut fidum vestraque dignum amicitia me praestem.

CONSPICUUS.

PROOEMIUM.

PARS PRIMA.

DE FONTIBUS, EX QUIBUS NOTITIA DE EUMENIS VITA PETENDA EST.

- § I. *Investigatur, quosnam potissimum auctores, in Eumenis historia tradenda, sequuti sint Diodorus Siculus, Plutarchus, Cornelius Nepos.* P. 5.
- § II. *De Hieronymo Cardiano.* P. 14.

PARS SECUNDA.

EUMENIS VITA.

- § I. *De Eumenis vita et rebus, viventibus Philippo et Alexandro.* P. 26.
- § II. *De rebus ab Eumene gestis, inde ab Alexandri morte usque ad caedem Perdiccae.* P. 34.
- § III. *Res gestae Eumenis in Asia minore, post Perdiccae caedem.* P. 51.
- § IV. *De ultimis, quae Eumenes cum Antigono gessit, proeliis.* P. 63.

P A R S T E R T I A.

EUMENIS CHARACTERISMUS.

- §. I. *Eumenis mores et ingenium.* p. 88.
§ II. *Eumenis munus, scripta, politica consilia.* . . . p. 97.
§ III. *De Eumenis existimatione apud reliquos Alexandri
succesores.* p. 106.

PROÖEMIUM.

Quod Horatius dixit: *vis consilii expers mole ruit sua*, saepius in gentium historia comprobatum videmus; maxima enim regna cito corruerunt, cumque jam nihil superandum superesset, ipsa internis discidiis et bellis interierunt. Complura quis tum ex antiquorum, tum etiam ex recentiorum populorum historia excitare hujus rei exempla possit, at nullum illustrius illo est, quod Alexandri Magni ejusque succesorum historia praebet. Condidit ille imperium, quod cultissimas Europae Asiaeque gentes continebat, Persas, qui Graecis in Europa ita metuendi fuerant, sibi subjecit, pervenit in Indiam, quo nemo antea ex Europa fuerat progressus, nec dum his factis perfecerat, quae mente agitabat. Cum ad Orientem imperii fines latius extendere haud posset, Occidentem versus progredi voluit, et maximos fecit apparatus, cum ipse, aetatis flore, subito est exstinctus. Maxima quaeque animo volvens Alexander rebus humanis est ereptus, et cum illo

latum hoc imperium corrui. Non erat, qui illi succedere posset: duces, quos secum habuerat, singuli sibi aliquid acquirere avebant, inhiabant provinciis, et vincula, quae totum regnum continuerant, soluta erant, et morte Alexandri confracta. Sequuta sunt perpetua inter illos bella, quibus imperium, quod intermedium erat, dilaceratum fuit, quaeque non ante sunt composita, quam omnium vires essent exhaustae et Alexandri imperium penitus interisisset. Habet autem horum temporum historia, quo nos alliciat, atque delectet. Tum enim multi prodierunt, quorum ingenii mentisque dotes admirari debemus, alios sagacitate et prudentiâ, peritiâ militari et fortitudine alios insignes deprehendimus. Sunt, quos admireris, sunt quos, ames, sunt item, quos oderis, nec ullum facile tempus tot, tamque varii ingenii homines protulit, qui omnes summâ virium intentione, sibi invicem oppositi essent. Hoc ipsum tamen effecit, ut difficillimum sit, rerum, quae tum gestae sunt, causas et ordinem, tum vero etiam illa principia, e quibus reliqua omnia orta sunt, rite perspicere. Quodsi aliquando horum temporum historiam bene intelligere velimus, hoc imprimis agendum est, ut rite discernamus et distinguamus. Ita enim habebimus, cui insistentes, turbas istas, quae Europam tum et Asiam agitarunt, optime discernere rerumque rationem perspicere possimus. Veruntamen hoc illud est, quod plurimi

historici neglexerunt. Egerunt de Alexandri ducibus, eorumque facta exposuerunt, quasi omnes eodem proposito eodemque modo bella gessissent, mores, ingenium vivendique rationem singulorum non attenderunt, et de omnibus simul eadem ratione agentes, effecerunt, ut saepe summa confusione et obscuritate haec historiae pars prematur. Quo vero accuratius eos consideramus, qui post Alexandrum inclaruerunt, eo majorem inter eos diversitatem animadvertere licet, quae rite perspecta dici vix potest, quantum conferat ad res gestas rite intelligendas et explicandas. Unus autem inter Alexandri duces est, qui prae caeteris nos advertat, Eumenes Cardianus, qui aliam vitae rationem ac caeteri nactus, diversa ab omnibus deinde consilia habuit, et vindex regiae familiae dici maluit, quam sibi aliquid acquirere. Hic solus sese omnibus opposuit, et, cum caeteri regiam domum contemnerent et odio persequerentur, ipse hujus jura ut defenderet, nullos labores nullasque molestias detrectavit, et vitam citius, quam fidem deseruit. Illius opera factum est, ut tandiu haesitarent duces caeteri, antequam regium sibi nomen assumerent, et nemo fuit, qui dum ille vixit, hoc nomine gloriari sit ausus. Hujus, ut recte Nepos monuit, si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem major, sed multo illustrior atque etiam honoratior fuisset: quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Quapropter nobis hujus viri vitam

accuratius paulo investigare proposuimus, quo melius ipsum cum cognosceremus, tum imprimis a caeteris successoribus Alexandri distingueremus. Qua in re si aliquid conferre licebit ad horum temporum intelligentiam patefaciendam, non sane vanus labor erit. Ut autem rite procedere possimus, primo agendum est, de iis auctoribus, quorum auctoritate in tradenda Eumenis historia, usi sumus, deque fontibus, ex quibus illi ipsi profecerunt, ut sic nobis de fide ipsorum historica constare possit, deinde Eumenis vitam enarrabimus, ut tandem viri indolem adumbremus, atque eum cum caeteris comparemus Alexandri successoribus, ut inde appareat, quantopere fuerit ab omnibus diversus.

P A R S P R I M A :

DE FONTIBUS, EX QUIBUS NOTITIA DE EUMENIS
VITA PETENDA EST.

Cum de re aliqua agitur, quam ipsi non vidimus, sed cujus notitia ab aliis est petenda, necessario prius de fide eorum nobis constare debet, qui eam nobis tradiderunt, si quidem verum ac falsum rite discernere velimus. Est hoc quidem in historia saepe difficile, aestimare, quid singulis auctoribus sit tribuendum, sed unica tamen via est, qua tuto procedere, imprimis in antiquarum gentium historia possis. In ea vero maximam etiam difficultatem quaestio habet de fide, quam scriptores merentur. Multi enim nobis interierunt auctores, et plurima ab iis accepimus, qui ne tempore quidem vixerunt, quo ea gesta sunt, quae tradunt. Hi multo post historiam scribere aggressi, ex prioribus profecerunt, quorum scripta nostrae aetati perire. Quum igitur de eorum fide quaeratur, prius illorum rationem habere debemus, quorum hi vestigiis instituerunt, quod eo est difficilius, quo minus antiquiores illos novimus. Ex iis, qui Alexandri Magni ejusque successorum historiam scripserunt, scripta nullius supersunt, qui ipse eorum tempore vixerit, et nihil ad nos

pervenit ex bene multis historicis, quos haec aetas tulit, nisi quae illi, longo intervallo ab iis distantes, hinc in sua scripta derivarunt. Quibus autem plurimum debemus in historia horum temporum, sunt Diodorus Siculus, Plutarchus et Arrianus; ubi vero de Eumenis vita agitur, non negligendus Cornelius Nepos est, qui inter caeteros hujus quoque vitam descripsit. Verum Arriani opus de successoribus Alexandri fere nobis periit, et ea tantum, quae inde Photius excerpsit, sunt servata, quod eo magis est dolendum, quo accuratius illum in historia conscribenda versatum esse novimus. De ipsius fide igitur quaerere vix opus, in primis in Eumenis rebus, cum paucissima narret, quae non ex aliis nota sint, et temerarium videretur definire, quos ille sequutus fuerit, nisi illum gravissimos tantum auctores sequi, esset cognitum. Superfunt igitur Diodorus, Plutarchus et Nepos, de quorum fide jam quaerere debemus; qua in re ita rite versari poterimus, si quos duces in historia conscribenda sequuti sint, investigaverimus.

§ I.

Investigatur, quosnam potissimum auctores, in Eumenis historia tradenda, sequuti sint Diodorus Siculus, Plutarchus, Cornelius Nepos.

De antiqua historia optime sane meruit Diodorus, ex Sicilia oriundus, qui Julii Caesaris et Augusti temporibus,

magnum opus condidit, quo universam historiam tractavit. Ex quadraginta, quibus constitit, libris plurimi perierunt, sed ii, qui supersunt, multa continent, quae plane ignota essent, nisi ibi invenirentur. Unus inter omnes ex antiquitate historicos, historiam eorum, qui Alexandro successerunt, plene tradidit, cum ab aliis tantum vitas quasdam descriptas acceperimus, alii tam perverse et praepostere res narraverint, ut ex Diodoro explicari debeant, quales Justinum, Polyaeum, Orofium excitasse sufficiat. Praecipuus igitur ille dux est, per horum temporum historiam, quamvis sint vitia, quae haud immerito in ipsius historia reprehendas. Sed de eo primum inquirendum, quosnam ipse sibi duces elegerit¹.

Aptissimum profecto nomen suo operi inscripsit Diodorus, cum illud *βιβλιοθήκην ιστορικὴν* nominaverit. Magna etenim ex parte excerptis constat, ex aliorum scriptis confectis, quae auctor ita ordinavit, ut inde unum atque continuum opus conficeret, atque singula facta ad annum, quo gesta essent, referret. Ex his facile quisque videt, apud Diodorum in primis, summi momenti esse, ipsius fontes investigare, quibus in singulis operis partibus usus sit. Non autem eos nominatim laudare solet, sed, aliqua narrationis parte absoluta, eos recenset, qui de eodem argumento egerunt, eorumque ita describit opera, ut hinc conicere probabiliter possis,

¹ De Diodoro vid. *Ersch und Grüber Encyclop. I. Sect. V. XXV. p. 293* sqq.

quos ipse noverit, et sit sequutus¹. Nonnumquam etiam in ipsa rerum narratione, talia intexuit, quae auctorem facile prodant, qui Diodoro viam indicaverit. Sic quoque in succesorum Alexandri historia, ipse quidem neminem ex historicis hujus temporis citavit, sed haud defunt tamen indicia, Hieronymum Cardianum fuisse, quem prae caeteris omnibus sequutus fuerit. Saepius hunc virum nominavit, qui, ut ait ipse Diodorus, τὰς τῶν διαδόχων ἱστορίας γεγραφῶς, τὸν μὲν ἔμπροσθεν χρόνον ὑπ' Ἐυμένους τιμώμενος διετέλεσε· μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου θάνατον ὑπ' Ἀντιγόνου ἐτύγχανε Φιλαυθροπίας καὶ πίστεως². Et talia nonnumquam occurrunt, quae adeo cum Eumenis, Antigoni, et ipsius Hieronymi rebus cohaereant, ut nemo alius ea tradidisse videatur, praeter illum, qui ipse iis interfuerit. Nec defunt etiam vestigia, quae indicent, quam accurate illum sequutus fuerit Diodorus; neminem enim fugit Eumenis et Antigoni historiam curiosius a Diodoro narrari, quam illa, quae alii gesferunt, et quamvis hos non negligat, placet sibi praecipue in illorum factis accuratius tradendis et celebrandis. Unde illud? Scilicet praeciverat ei, ut putamus, Hieronymus, qui ea, quibus ipse interfuerat, certe enucleatius tradidit, in primis cum de ipsius amicis et fautoribus ageretur, quam aliorum facinora.

¹ XII 37 XIII. 42. XIV 84. XVI 71. et saepius.

² XVIII. 42. 50, XIX, 44. cf. Schlosfer, Universalhistor. Ueberf. der Gesch. I. III. p. 397.

Quid? quod talia occurrunt, in quibus scriptorem agnosceimus, qui res ipse oculis usurpavit, uti descriptio illa pugnae singularis Eumenem inter et Neoptolemum, et Norae obfessionis. Praeterea Hieronymi opus antiquitus in primis celebratum jam fuisse videtur, cum non tantum ab aliis quoque saepius nominetur, sed ipsum ejus nomen sponte commendationem haberet, quippe qui in illorum temporum rebus aliquam ipse partem habuisset. Haec omnia eo faciunt, ut non dubitandum videatur, quin Hieronymus Diodoro dux in hac historiae parte fuerit ¹, quod inde etiam confirmare possis, nullum alium a Diodoro citari, qui de his egerit, quae in Asia tum acciderunt, si unum *Duridem* Samjum excipias, *Diyllus* enim Atheniensis ², *Psaon* Plataeensis et *Timaeus* Tauromenita ³,

¹ *Heyne*, de fontibus Diod. Siculi. Com. III. p. 113. (V. VIII. Act. Societ. Gott.) *Mannert*, Geschichte der Unmitt. Nachfolger Alexand. p. 366, putat solum Hieronymum in tota successorum historia (I. XVIII et XIX) a Diodoro esse expressum, sed hoc merito improbavit *Droysen*, Geschichte des Hellenismus. p. 671. cf. porro *Heeren*, de fontibus et auct. Trogi Pomp. p. 221. (V. XV. Act. Societ. Gott.) et comm. II. de fontibus et auct. vit. Plut. p. 68. (V. III. Act. rec. Societ. Gott.)

² XVI. 15. Excerpt. XXI. 5.

³ Excerpt. XXI. 5. *Heyne*, l. l. p. 109. *Droys*. l. l. p. 672, de Timaeo vid. *Goeller*, de situ et origine Syracusarum p. 204 sqq. Ceterum Clitarchi opus historiam successorum Alexandri non attigisse videtur, vid. *Fabric*. Bibl. Gr. V. III. p. 38. *St. Croix*, Examen Critique des hist. d'Alexandre le Grand. p. 41 sqq. et Agatharchidis opus περί τῶν διαδόχων (Fl. Joseph. Ant. Jud. XII. 1. p. 388 C) non nisi partem fuisse est probabile operis περί Ἀσίας, quod magis geographicum, quam historicum fuit

ea tradiderunt tantum, ut est verosimile, quae in Europa, Graecia praecipue et Sicilia, acciderunt, Asiae vero res, vel omnino non attigerunt, vel leviter et raptim tractarunt. *Duris* autem Ptolemaei Philadelphi tempore vixit ¹, et opus magni ambitus edidit, quod Ἑλληνικὰ vel Μακεδονικὰ vocavit, si saltem hisce nominibus, quod negant nonnulli, idem opus significetur ². Complexus eo fuerat ea, quae Philippus et Alexander gesferant, bellaque deinde exorta, certe usque ad Lyfimachi mortem. Fuit ille, iudice Cicerone, homo in historia diligens ³, attamen, si ex iis, quae rara ejus operis supersunt fragmenta, judicare licet, non magna ejus fuit auctoritas, quippe qui historioli rerumque minutarum descriptione in primis delectaretur. Plutarchus praeterea eum saepius reprehendit, improbavit Dionysius Halicarnasensis ⁴, et nota est vana arrogantia, qua ipse Theopompum judicavit ⁵. Quid Duridi debeat Diodorus, in iis, quae ad Eumenis vitam pertineant, definiri certo non potest, verum, si illum

vid. *Fabric.* l. l. p. 32. *Heyne* l. l. p. 38. Hoc citat Diodor. III. 11 ubi vid. *Wesfel.* p. 131.

¹ Diod. XV. 60. *Droys.* l. l. p. 671.

² *Vossius* de historicis Gr. p. 85. *Heeren* de font. et auct. Plut. comm. I. p. 26. II. p. 66. *Heyne* l. l. p. 112. *Fabricius* Bibl. Graec. V. III. p. 41. *Sainte-Croix* l. l. p. 53 sq.

³ Cicero ad Atticum VI. 1.

⁴ Dionys. de compos. verbor. p. 5. ed. *Sylb.* T. II. p. 9. 23. ed. *Hudson.*

⁵ Photius Biblioth. Cod. CLXXVI. p. 204. cf. *Wichers* de Theopompo p. 43.

cum Plutarcho comparamus, quem constat Duridi perparum tribuisse, non probabile videtur, Diodorum eum multum consuluisse. Plutarchus autem Duridem nominat in ipso vitae Eumenis principio, ut illum reprehendat, qui mira quaedam more suo narraverit, unde facile conjicias, quid de Duridis fide Plutarchus senserit. Qui vero inter sese ea, quae Diodorus et Plutarchus tradiderunt, comparaverit, continuo videbit, utrumque ex iisdem fontibus profecisse: ita secum consentiunt, tum in universa rerum narratione, tum etiam in factis singulis narrandis. Qua in re tamen illud semper tenendum est, scriptionis genus plane diversum iis placuisse, nam, cum Diodorus historiam scribere sit aggressus, Plutarchus vitas composuit. "Ὡσπερ οὖν, inquit, οἱ ζωγράφοι τὰς ὁμοιότητας ἀπὸ τοῦ προσώπου καὶ τῶν περὶ τὴν ὄψιν εἰδῶν, οἷς ἐμφαίνεται τὸ ἦθος, ἀναλαμβάνουσιν, ἐλάχιστα τῶν λοιπῶν μερῶν φροντίζοντες, οὕτως ἡμῖν δοτέον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς σημεῖα μᾶλλον ἐνδύεσθαι, καὶ διὰ τούτων εἰδοποιεῖν τὸν ἐκάστου βίον, ἐξάσαντας ἑτέροις τὰ μεγέθη καὶ τοὺς ἀγῶνας ¹. Ex hisce quidem omne, quod sibi in vitis proposuit, consilium Plutarchi, explicari debet, atque ita intelligimus, quomodo factum sit, ut in ceteris vitis, nec minus in vita Eumenis, multa praetermiserit, quae sine dubio apud illos invenit, quos sequebatur, quaeque alii nobis tradiderunt.

¹ Plutarch. vit. Alexandri c. I. V. III. p. 111. Ed. Schaefer. cf. Mameri l.l. p. 367 sq.

Festinantius igitur ageret, qui hinc concluderet, alios alteri adfuisse auctores ¹, in primis cum ea, quae summi sunt in historia momenti, saepius vitarum auctori minoris sint habenda. Quis etiam nescit, Plutarchum, et accurate auctores contulisse, et non sine iudicio optimos fere sibi elegisse, ex quibus proficeret. Quemnam igitur sibi potius in Eumenis vita fumeret, quam Eumenis amicum Hieronymum, qui certe omnium accuratissime de ipso tradidit? Notum vero fuisse Plutarcho Hieronymi opus, non est quod dubitemus, cum ipse alibi illud laudaverit ². Longe itaque plurima, quae in Eumene legimus, Hieronymo esse tribuenda, nullus dubito; in primis vero, quae sub finem de ultimis Eumenis fati, de praelio cum Antigono, de Argyraspidarum, qui eum Antigono prodiderunt, perfidia, ac de morte Eumenis narrat. Copiosius scilicet haec a Plutarcho, quam a Diodoro exposita sunt, omnemque hunc locum tantum non integrum ex Hieronymo descriptum esse, admodum verosimile est ³. Plutarchus tamen *epistolas* etiam Eu-

¹ Non erat igitur cur dubitanter quodammodo *Droysen* l. l. p. 682 diceret: „Wenn Hieronymus in der That, wie es die gewöhnliche Ansicht ist, dem Diodor und dieser Biographie des Plutarch zum Grunde lag, so musf man gestehen, dass Beide aus derselben Quelle sehr abweichend excerptirt.“ Quid? quod nonnumquam Plutarchus et Diodorus profus conveniunt v. c. Plut. vit. Eum. c. 8. p. 496 et Diodor XVIII. 37. initio.

² Plutarch. vita Pyrrhi c. 17. 21. 27. V. II. p. 187. 192. 199.

³ Sunt verba *Heereni* Comm. II. de font. et auct. Plut. p. 68.

menis consuluit, ad quas semel provocavit ¹, de quibus nil constat. Fortasse collectio earum instituta fuit, vel etiam Hieronymus eas suae historiae inferuerat, uti saepe facere antiqui solebant ². Quidquid est, maximam quaestionis partem, de fide Diodori et Plutarchi ab Hieronymi historica fide pendere, jam fatis apparere arbitror. Cum autem, quae de Plutarcho diximus, eadem fere de Nepote ³ dici possint, ille quoque Hieronymum sequutus esse videtur. Nam ita ille cum Plutarcho consentit, nisi quod multo brevius res enarret, ut eundem ducem facile agnoscamus, quamvis uterque suos fontes indicare neglexerit ⁴. Habet autem hoc proprium sibi Nepos, ut imagines nobis revera virorum illustrium, quasi in tabula depictas, exhibuerit. Plutarchus vitas descripsit, inde a juventute ea memorans, quae praecipua essent, et plu-

¹ Plut. vit. Eumen. c. II. V. II. p. 499.

² Quod e Luciano, *Pro lapsu in salutando* c. 8. sic probare possis, si ostendas ea omnia, quae ibi memorantur, ex Hieronymi opere desumpta esse, cum omnia saltem ea tempora attingant, de quibus egit ille.

³ Quoties Nepotem dico, scriptorem intelligo collectionis illius vitarum illustrium virorum, quae ejus nomine ad nos pervenit. Quaestio enim de earum auctore, aliquando confopita, nuper denovo agitata fuit, cf. *Lieberkuehnii-Pohlmannicus*, de auctore vitarum, quae sub nomine Corn. Nepotis feruntur, quaest. Criticae, p. 35—67, sed ad hunc locum non pertinet.

⁴ *Lieberkuehnii*, l. l. p. 171. *Hifely* Disquisitio Critica de fontib. et auct. Corn. Nepotis p. 102. *Wichers* de fontib. et auct. Nepotis p. 79.

rimum conducerent ad rite intelligendam totam viri rationem; accurate ille omnia dijudicavit, et ordinavit ita, ut, perlecta vita, de viro judicare rite possumus. Nepos vero, multo minus de hominum factis nobis fervavit, sed ea tradidit, quibus hominem nobis ipsi proponere, imo eum intueri possumus, atque ejus opus imaginum collectionem haud immerito dicas. Sic quoque in Eumenis vita, si historiam spectas, in paucis ex Nepote proficere licet, at vero plurimum idem confert, ut ipsum Eumenem accurate cognoscamus, et viri indolem penitus percipiamus. Plurima autem, quae adhibuit, ut hanc perficeret Eumenis quasi effigiem, non dubito, quin ex Hieronymo petierit; cujus quidem viri auctoritas in Eumenis historia tanta est, ut, nisi de eo accuratius egeris, et de fide ipsi tribuenda tibi consliterit, incerta semper futura sit omnis de Eumene notitia, in primis cum non eodem modo omnes de Hieronymo judicaverint.

§ II.

De Hieronymo Cardiano.

Natus est Hieronymus Cardiae, in Chersoneso Thracica, Olymp. C, anno 2 aut 3^r, ut efficitur ex Luciano loco, qui eum narrat vitam ad centesimum quar-

¹ *Sévin*, Recherches sur la vie et sur les ouvrages de Jérôme de Cardie. In opere: Mémoires de l'Académie des Inscriptions V. XIII. p. 21.

tum annum protraxisse, quamvis multos et graves labores subiisset ¹. De ejus juventute nil traditum accepimus, ut adeo profus incertum sit, utrum jam in Philippi et Alexandri aula fuerit versatus, an vero obsecuram agere in patria vitam maluerit. Primum quidem ejus nomen in historia invenimus, cum post Alexandri mortem, cum Eumene versaretur, sed magis tamen est probabile, jam ante eum rebus interfuisse, cum per reliquam vitam fere in regum aulis degerit, cum iisque fuerit versatus. Praeterea in politicis rebus versantem cernimus Hieronymum ita, ut facile non novitium, sed rerum peritissimum eum cognoscamus ². Quidquid est, post Alexandri mortem Hieronymus maxima cum Eumene amicitia conjunctus fuit, et cum illo varias fortunae vicissitudines pertulit. Cum vero hic castello quodam Nora inclusus, ab Antigono obsideretur, Hieronymum, tanquam legatum misit ad Antipatrum, qui ex Macedonia sibi auxilia arcesferet ³. Sed frustra, nam, rebus perturbatis, rediit quidem Hieronymus, sed sine copiis, et ad amicum ne pervenire quidem potuit, cum

¹ Lucian. de Macrobiis c. 22.

² *Sévin*. l. l. p. 20 putat Hieronymi jam mentionem occurrere apud Demosthenem, tanquam legati Philippi ad Arcades, sed vir doctissimus incuriosius videtur legisse Demost. de falsa legat. p. 201 C. ubi jam Ulpian. p. 82 B. monuit eundem Hieronymum esse intelligendum, qui memoratur Demost. de Corona, p. 354 C. Edit. *Wolffi* 1572 cf. Harpocrat. in voce p. 90 ibiq. *Vales*. p. 94. unde patet hunc Arcadem fuisse, et proditorem.

³ Diod. XVIII. 42.

hostes illum undique cingerent. Degit tum in Asia minore, unde illum Antigonus ad se vocavit, ut ejus operam uteretur, atque Eumeni persuaderet, ut sese cum Antigono conjungeret ¹, sed Eumenes, hosti fidem non habens, tales condiciones accipere noluit, et Hieronymum apud se retinuit, quem deinde in omnibus expeditionibus comitem habuit. Deinde autem Argyraspides, milites veterani, Hieronymum una cum Eumene Antigono prodiderunt, eosque ad ejus castra deduxerunt ². Interfectus tum Eumenes est, Hieronymus vero apud Antigonum mansit, qui virum tanti fecit, ut summo loco apud se haberet, atque illum Syriae parti praeficeret, ut curam haberet lacus Asphaltidis, atque, navibus constructis, ibi colligeret bitumen. Magnum enim lucrum inde rediturum speravit Antigonus, sed sefellit eum spes, nam supervenientes Arabes plurimos interfecerunt, et Hieronymus sese ad Antigonum recipere coactus est ³. Huic adfuisse deinde videtur, ejusque filio Demetrio, qui quidem tantam de eo fiduciam habuit, ut illum Boeotiae ἀρμοστήν καὶ ἐπιμελητήν reliquerit ⁴. Per ultima vitae tempora apud Antigonum Gonatam vixit, et opus suum historicum elaboravit, quod ad Pyrrhi mortem

¹ Diod. XIX. 50.

² Diod. XIX. 44.

³ Diod. XIX. 100. *Sévin*. l. l. p. 24.

⁴ Plut. vit. Demetrii c. 39. V. IV. p. 31. *Sévin*. l. l. p. 27.

continuasfe dicitur **1**. Dubitatum autem de ejus scriptis est, cum haud uno modo ab antiquis laudentur. Diodorus illum vocat τὸν τὰς ἱστορίας συγγράψαντα, vel συνταξάμενον, τὸν τὰς τῶν διαδόχων ἱστορίας γεγραφότα, Dionysius eum citat ἐν τῇ περὶ τῶν ἐπιγόνων πραγματείᾳ **2**, Plutarchus eum simpliciter τὸν ἱστορικὸν vocat, Josephus illum τὸν τὴν περὶ τῶν διαδόχων ἱστορίαν συγγεγραφότα appellat **3**. Suidas denique testatur, illum τὰ ὑπ' Ἀλεξάνδρου πράχθεντα scripsisse **4**. Fuerunt igitur, qui duo eum opera edidisse statuerent, alterum de Alexandri Magni rebus gestis, de ejus successoribus alterum **5**, verum ita mirum, nullibi prioris operis mentionem fieri apud alios antiquitatis scriptores, si unum Suidam excipias, cum alii bene multi, lique Hieronymo sine dubio multo inferiores, pasfim

1 Plut. vit. Pyrehi c. 17. 21. 27. V. II, p. 187. 192. 199.

2 Dionys. Archaeol. Rom. p. 5. V. I. Ed. Hudf.

3 Joseph. Contr. Apion. I. p. 1050 F.

4 Suidas v. Ἱερώνυμος V. I. p. 1744. Ed. Gaisf. locum hunc varie tentarunt eruditi. Leopard. Emend. XI. 9. legit ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ ἰ. e. post Alexandrum, quod confirmat Sévin. l. I. p. 29 citans Appian. de bellis Syf. p. 142 Ed. Tollii, ubi: Δυσίμαχος -- ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ βασιλεύσας, qui post Alexandrum regnavit, alii tamen, in iisque Vossius de hist. Gr. p. 75. Kuster, Gaisford ad h. l. s. praeferunt ὑπ' Ἀλεξάνδρου, quod cum Codd. scriptura magis convenit, et quod deferere non ausus sum.

5 Meunert l. I. p. 357. vulgo ad prius opus refertur Hieronymi fragmentum apud Appian. de bello Mithrid. p. 302, sed pertinere illud potius videtur ad eam operis alterius partem, qua Eumeni tributam a Perdicca provinciam, eaque quae proxime deinde sequuta fuit, narraverat. cf. de eo fragm. Droysen, Geschichte Alexanders, p. 153.

audentur, et alterum Hieronymi opus magnam celebritatem nactum sit. Alii propterea, iique multo probabilius, unum idemque opus esse intelligendum monuerunt, quod praecipue quidem de Alexandri successoribus egerit, simul tamen Alexandri vitam descripserit, et eodem fere, quo Nymphis Heraeleota usus est, titulo inscriptum fuerit: *περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων καὶ Ἐπιγόνων* ¹. Et sane vix potuit Hieronymus res, quae post Alexandri mortem acciderunt, rite exponere, nisi multa de ejus vita praemisisset, ita ut vix sit dubitandum, quin unum opus sit intelligendum, quod brevioris vitae Alexandri conspectum, uberioris autem rerum deinde gestarum expositionem continerit. Si quis tamen Hieronymi opus peculiare de Pyrrho fuisse putet ², non facile ille inveniet, quibus suam opinionem posset probare, cum potius multa sint, quae illi obstant, quae hoc loco memorare nil attinet. Quaerendum vero de Hieronymi fide. Est profecto haec quaestio difficilis, cum tam pauca de ejus scriptis ad nos pervenerint, omniaque quae de horum tem-

¹ *Droysen* l. l. p. 670. *Geier* Comment. de Alex. M. scriptoribus particula. p. 4-7. *Kieslingii* commentatione de Menaechmo Sicyonio et Hieronymo Cardiano acgre carui. Praeiverat jam quodammodo *Vossius* l. l. p. 75, qui tamen miro modo Hieronymum Cardianum cum Hieronymo Rhodio et altero Aegyptio confudit. cf. *Ersch. und Grüb.* Encycl. Sect. II. V. VIII. p. 72. Quo jure *Facius* ad Pausaniam l. 9. V. l. p. 33. Hieronymum *terum Sicularum scriptorem* dixerit, ipse videat.

² *Sévin* l. l. p. 32 sqq. ab ea opinione non alienus est.

porum historia sciamus, ei debeantur, ut non sit quocum ea conferas, quae tradidit. Superest, ut primum videamus de opportunitatibus, quae illi ad historiam scribendam adfuerint. Et in his illud praecipue quidem observandum, cum de iis temporibus scripsisse, quibus ipse vixerit. Habet hoc scilicet haud parvam commendationem, quia ita scriptor multa, melius et accuratius potest tradere, quam si de iis agat, quae ipse ab aliis accipere debuit, quamvis sit verum, aequalem difficilium primariam historiae legem servare, ut sine ira et odio scribat, qui ipse res viderit, iisque interfuerit. Posteritati enim liberum demum iudicium de rebus est concessum. Praeterea versatus fuerat Hieronymus cum plurimis, quorum facta descripsit, eos penitus potuerat cognoscere, et apud nonnullos adeo fuit acceptus, ut res maximi momenti per eum egerint. Eumenis, Antigoni, Demetrii amicus fuerat et expeditionum socius, versatus fuerat verosimiliter jam in Philippi et Alexandri aula, deinde legationes obierat, et illis adfuerat, qui maximam auctoritatem tenebant. Si quis alius, ille arcana omnia regum consilia, quorum conscius fuit, potuit describere, scivit, quid sibi proposuissent, quid mente agitasent, multarumque rerum causae, quae vulgo ignotae essent, ipsi patere debuerunt. Non etiam mediis rebus creptus fuit Hieronymus, sed vitam eo usque produxit, ut ipse viderit, quo res abiissent, et bellorum tumultus

tuumque quis fuisset finis. Valere haec omnia eo debuerunt, ut in primis talis esset Hieronymus, qui accuratam rerum narrationem traderet, multaque probabilius quam alii, exponeret. Attamen non profus fortasse immerito de ipso illud jam antiqui usurparunt: ἀνδρὶ βασιλεῖ συνόντι ἀνάγκη πᾶσα ἐς χάριν συγγράφειν 1. Praeterquam enim, quod ab omni partium studio ille aegre se liberare possit, qui in regum aula versatur, multa sunt, quae cogitare, non vero libere proferre liceat, et tempori aliquid, aliquid hominibus ipsis concedendum, animique iudicium cohibendum est nonnumquam. Non mirum igitur de Hieronymo traditum legi, eum nonnumquam de Antigono melius, pejus de aliis regibus fuisse loquutum: Ἱερώνυμος δὲ ἔγραψε Καρδιανὸς, Λυσίμαχον τὰς θήκας τῶν νεκρῶν ἀνελόντα, τὰ ὅσα ἐκρίψαι. Ὁ δὲ Ἱερώνυμος οὗτος ἔχει μὲν καὶ ἄλλως δόξαν πρὸς ἀπέχθειαν γράφαι τῶν βασιλέων, πλὴν Ἀντιγόνου, ταύτῃ δὲ οὐ δικαίως χαρίζεσθαι τὰ δὲ ἐπὶ ταῖς τάφοις τῶν Ἡπειρωτῶν, παντάπασιν ἐστὶ Φανερός ἐς ἐπήρειαν συνθεῖς, ἄνδρα Μακεδόνα θήκας νεκρῶν ἀνελεῖν 2. Tum de Pyrrhi morte etiam alia, quam vulgo, tradidisse dicitur 3. Nobis non licet certo definire, quid veri hisce insit, attamen non nimis etiam illud urgendum videtur, cum ipse Pausanias,

1 Pausan. I. 14.

2 Pausan. I. 9.

3 Pausan. I. 14.

non sine dubitatione, illum tantum dicat *videri* invidiosus de regibus tradidisse, et affirmet tantum hoc unum, de Lyfimacho falsa eum retulisse, τῷ δὲ Ἱερωνύμῳ τάχα μὲν που καὶ ἄλλα ἦν ἐς Λυσιμαχὸν ἐγκλήματα, μέγιστον δὲ, ὅτι τὴν Καρδινῶν πόλιν ἀνελὼν Λυσιμαχίαν ἀντ' αὐτῆς ᾤκισεν ¹. Quis vero hoc antiquo historico, patriae amore flagranti, non condonet, si patriae everfori minus faverit? Neutiquam omnem culpam ab Hieronymo removeere volumus, quod certe temerarium esfet, sed illud solummodo probare, de ejus fide dubitandum non esse, ubi de factis agitur, et simpliciterum narratione, quum optimaee illi opportunitates adfuerint, ut omnia rite et certe cognoscere posset. Ubi vero de rebus judicavit, hominum mores descripsit, singula facta laudavit aut reprehendit, tum maxime hoc obtinuisse putem, quod de ipso suspicatos esse nonnullos, Pausanias tradit. Quicumque autem ex ipso profecerunt, multo magis rerum historiam, ex ipso petiverunt, quam de rebus iudicium; et si non libero omnino animo ad historiam accessit Hieronymus, sequentes, qui illi rerum scientiam debebant, ea sine dubio ipsi mutarunt aut omiserunt, quae illum minus juste scripsisse scirent. Est vero quod magis etiam probet, illud, quantumcunque fuerit, partium studium, non Hieronymi mentem ita invaluisse, ut etiam ipsa facta minus rite proderet. Integrum enim et pruden-

¹ Pausan. l. 9.

tem animum in ipso animadvertimus, et veritatis studium. Non solum enim ingenio excelluisse ille putandus est, quem sibi amicum plures reges habuerunt, cujusque opera saepius in rebus summi momenti sunt usi, sed etiam, ubi fide et integritate opus esset, Hieronymum ab iis adhibitum videmus. Novimus praeterea, quam fidum sese amicum Eumeni praestiterit, quem ante non deseruit, quam cum illi mortuo prodesse amplius non posset, et quam deditus Antigoni filio manserit, quem in Graecia non reliquit. Legimus etiam eum, cum de Pyrrho ageret, non ea tantum narrasse, quae auditu percepisset, sed ipsa βασιλικὰ ὑπομνήματα consuluisse¹: probabile item est, eum illos etiam commentarios inspexisse, quibus Antigonus omnia notare solebat². Non festinanter aut incaute igitur, sed circumspecte in sua historia progressus, veritatem investigare conatus est. Quod vero animadvertisse in primis attinet de Eumenis historia, illud est: haec ipsa necessitudo, quae Hieronymum inter et Eumenem primo, deinde inter eum et Antigonom intercescit, efficit, ut in Eumenis rebus non potuerit non vera tradidisse. Si enim ab una parte eum Eumenis amicitia impellebat, ut optima de ipso referret, ab altera parte Antigono detrahere non potuit, quem jam factorem nactus erat, et certissima quidem via, qua nec amici

¹ Plut. vit. Pyrrhi 21. p. 192. V. II.

² Polyacn. IV. 6. 2. p. 366. Droys. I. I. p. 320.

memoriam obscuraret, nec displiceret regi, fuit, non nisi vera narrare. Haec vero fullicere jam videntur, quibus Hieronymi fidem in historia vindicarem, nisi superesset etiam inter antiquos, qui eam in dubium vocaverit, Fl. Josephum dico, qui Hieronymo, inquit, *πρὸς τὴν ἀλήθειαν πάντως τὸ πάθος οὐκ εὐγνώμον ἐπεσκότησεν*¹, Gravis accusatio, multoque confidentius prolata, quam Pausaniae iudicium. At quo argumento? Quia scilicet Judaeorum nullam fecerat mentionem in suo opere, adeo invisus erat Hieronymus Josepho, qui eum profecto laudasset, si ipsius gentis meminisset. Et quid tam illustre, tam magnum Judaei tum peregerunt? Nemo Hieronymi opus imperfectum et mancum dixerit, propterea quod non omnes illas recensuerit gentes, quae immensum Alexandri imperium incolebant, et facile, quicumque Josephi rationem scriptores exteros dijudicandi noverit, quam vana sit ejus criminatio, intelliget. Reprehendit praeterea Dionysius Hieronymum quod jejunam et ingratham scribendi rationem, qua factum, ut nemo fere ejus operis lectionem ad finem usque sustinuerit². Sed hoc, quod cum plurimis sui aevi historicis commune habuit, nos dijudicare non possumus, quibus ejus opera perierunt. Caeterum ad ejus fidem nil refert.

¹ Joseph. Contr. Apion. I. p. 1050 G.

² Dionys. de compos. verb. p. 5. Ed. Sylb. p. 9. 23. Ed. Haefou.

Haec praemonenda erant, de fide eorum scriptorum, ex quibus Eumenis historia est cognoscenda, de Hieronymo prae ceteris, quippe qui omnibus fons exstiterit praecipuus. Et sane effecit haec disquisitio, ut tuto jam ad Eumenis vitam procedere liceat, nec sit, quod ducibus nostris diffidamus. Vixerunt illi, cum omne partium studium, quod Hieronymo fortasse nonnumquam offuit, dudum esset extinctum, libero illi animo praeteriti temporis facta recolebant, et illius insistentes vestigiis, qui accuratissime omnia memoriae prodiderat, sponte a sua historia removebant, quidquid partium studium referret. Singuli suo modo Eumenis historiam tractarunt, sed effecerunt eo ipso, ut magis ille nobis innotuerit, atque pleniorum ipsius imaginem informare possumus. Omnibus autem summam fidem habere licet, cum nec iis deesset, ex quo ad rerum scientiam optime proficerent, nec ipsi iudicio essent destituti, quo verum a falso discernere, uti ipsa eorum opera abunde testantur.

P A R S S E C U N D A .

E U M E N I S V I T A .

Si quidem de magnis viris, qui antea fuerunt, iudicare velimus, omnem eorum perspicere rationem, et quid apud aequales effecerint intelligere, ab accurata vitae narratione sine dubio est ordiendum. Cum enim eos ipsi praesentes cognoscere non possimus, ex factis rebusque gestis eos diiudicare debemus. Haec nobis reliquerunt, sui quasi monumenta, atque nostrum est, ex iis animo speciem quandam informare, ut eos menti representare conemur. Fuerunt, qui scriptis suis ea ipsi nobis transmiserunt, unde quam optime species adumbrari possit, sed plurimi tamen ex aliorum demum traditionibus, cognoscuntur, qui facta eorum posteritati mandarunt. Eumeni contigit, ut amicus res ejus accurate describeret. Sed vel sic tamen, ut in haud paucis ex antiquitate viris, multarum rerum noticia nobis periret, quae cognitae non parum conducere ad rite Eumenem et cognoscendum et aestimandum. Multa etenim omisit jam sine dubio Hieronymus, utpote historiae, qualem ille scripsit, minus

apta, multa etiam posteriores neglexerunt, quae minus sibi notatu digna videbantur. Colligenda igitur sedulo omnia ejus vitae fragmenta, ut sic ex iis de ipso viro deinde probabile quid efficere liceat. Ita multa quidem incognita manebunt, sed erunt tamen, ni spes fallat, quae virum ita nobis ostendant, ut non temere jam de ipso judicare possimus. Hoc pro viribus igitur agamus, omnia sic componentes, uti temporis rationem sequamur.

§ I.

De Eumenis vita et rebus, viventibus Philippo et Alexandro.

Cardia condita fuit a Milefiis, duce Hermocrate, in Chersoneso Thracica ¹, sed de tempore, quo haec colonia misa fuerit, atque de ejus historia nihil nobis est traditum, nisi Athenienses, cum Miltiades Cypseli filius Chersonesum teneret, Cardiam quoque occupasse ². Cum deinde Persae has sibi regiones subjicerent, haec urbs sola iis restitit ³, et suam libertatem etiam postea tuita est. Misiss autem ab Atheniensibus colonis in Chersonesum, Cardiani advenas recipere detrectantes,

¹ Schol. Demosth. T. VI. p. 195 C. Ed. Wolfii. ubi etiam de nominis origine agitur, vid. etiam Steph. Byzant. voce Καρδία.

² eam vocat Καρδιάπολις.

³ Herod. VI. 36.

³ Herod. ibid. 33.

quia se sui juris esse perhibebant, ad Philippum Macedoniae regem confugerunt, qui urbem in suam tutelam recepit, et contra Athenienses auxilia misit¹. Sic sub Macedonum imperio vivebant Cardiani, ita tamen ut suam aliquatenus libertatem retinerent; erat enim ibi Eumenis tempore tyrannus, Hecataeus, quem reges Macedoniae fortasse constituerant. Urbem postea Lyfimachus subvertit, et Lyfimachiam haud procul ab eo loco, ubi Cardia fuerat, condidit². Natus ibi Eumenes fuit Olymp. CIV anno quarto (361 a. Chr.), eodem, quo Agefilaus mortuus fuit, et anno ante, quam Philippus Macedoniae regnum occupavit. De ipsius parentibus apud antiquos historicos non una fama fuit, Duris enim tradidit, patrem Eumenis adeo pauperem fuisse, ut aurigando per Chersonesum victum quaereret³, alii eum siticinem fuisse dixerunt⁴, alii contra eum domestico summo genere fuisse narrarunt. Habet autem hoc ultimum, quo in primis sese commendat. Non tantum Plutarchus illud probavit, et Nepos praetulit, sed Arrianus etiam patrem ejus non memo-

¹ Liban. in argum. orat. Dem. de Chersoneso.

² Raoul-Rochette Histoire Critiq. de l'Etabl. des Colon. Gr. V. III. p. 382 et quos citat.

³ Apud Plut. vit. Eum. c. 1. p. 489. hinc Dio Chrysost. Orat. LXIV. V. II. p. 359-47 Reisk.

⁴ Aelian. XII. 13. p. 794. Gron. Perizon ad h. l. putat haec fluxisse ex Macedonum invidia in Eumenem, ut item van Stayeren ad Nepot. vit. Eum. c. 1. 3.

rasfet Hieronymum ¹, si ignotus et ignobilis ille vir fuisset. Praeterea Plutarchus, de Eumene et Hecataeo Cardiae tyranno loquens, ἦν αὐτοῖς, ait, πατρική τις ἐκ πολιτικῶν διαφορῶν ὑποψία πρὸς ἀλλήλους ², quae intelligi non possunt, nisi aliquam fuisse putes auctoritatem familiae Eumenis apud Cardianos. Quidquid est, liberaliter educatus fuit, et omnibus iis artibus, et doctrinis institutus, quibus apud Graecos puerorum animi informari solebant. Litteris autem et exercitiis in gymnasio ita operam dedit Eumenes, ut aequales suos antecelleret omnes, et sagacitatis et prudentiae non minus quam virtutis indicia jam in puero elucerent. Cum vero Philippum invocaverant contra Athenienses Cardiani, Cardiam ipse venit, et Eumenem ut cognovit, ita adamare coepit, eumque adolescentulum (natus enim tum undeviginti annos erat) secum duxit in Macedoniam, quod etiam, ut nonnulli narrarunt, ob amicitiam et hospitalia jura fecit, quibus cum Eumenis patre erat conjunctus. Quo magis Philippus juvenem cognovit, eo praeclariores ingenii dotes in ipso animadvertit. Fulgebat enim jam in adolescentulo indoles virtutis, ut brevi tempore in intimam perveniret regis fami-

¹ Arrian. Indic. XVIII. p. 537. Aliquando cogitavi, an forte Hieronymus Cardianns et Eumenes sanguinis etiam vinculo fuissent conjuncti, cum Eumenis pater idem nomen habuerit, sed quam leve hoc argumentum sit, sentio; num alia conquiri possint, nescio. in Arriani operibus laudandis utor edit. *Raphelii*, Amstelæd. 1757.

² Plut. l. l. 3. p. 491. 19.

liaritatem. Itaque habuit eum ad manum scribae loco, quod munus certe tanti momenti erat, ut non nisi ei posset deferri, cui maximam fiduciam rex haberet. Non tantum enim haud vulgaribus ingenii viribus debuit ille esse insignis, qui rite eo fungi vellet, sed cognita etiam esse industria et fide. Hoc munus, Nepos inquit, multo apud Graecos honorificentius est, quam apud Romanos, nam apud nos revera, sicut sunt, mercenarii scribae existimantur, at apud illos contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, et fide et industria cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem¹. Versabatur igitur Eumenes semper in regis aula, et apud familiam regiam, multosque ibi jam cognovit sine dubio, qui deinde clarum in historia nomen sunt adepti, sed praeterea artis politicae cognitionem sibi comparavit, rerumque administrandarum peritiam, qualem nemo alius ex Alexandri ducibus est assecutus; quae omnia haud parum contulerunt, ut Eumenes per totam vitam diversam ab iis rationem inierit. Mortuo Philippo, eandem dignitatem apud Alexandrum habuit, eamque fidem et prudentiam in omnibus rebus ostendit, ut nemo aptior muneri videretur, quo factum, ut summis afficeretur honoribus, τιμῆς, Plutarchus ait, ὡςπερ οἱ μάλιστα φίλοι καὶ συνήθεις ἐτύγχανεν². Ceterum

¹ Nepos vit. Eum. 1. 5.

² Plut. 1. 1. p. 489. 12. hic Eumenem vocat ἀρχιγραμματεῖα, vel γραμματεῖα. quod idem esse videtur. Ejus dignitatem auctam

pauca nobis tradita sunt, unde efficias, quam vim ille apud utrumque regem habuerit, quidve in rebus ipsis gerendis effecerit, quod sane eo magis dolendum, quo plus inde proficere liceret, ad Eumenem bene cognoscendum. Cum deinde Alexander suas in Asia expeditiones fusciperet, Eumenem quoque secum duxit, atque ille, τὸ γραφεῖον ἔχων, καὶ πινακίδιον, exercitum semper sequebatur, ut omnia administraret. Ille etiam illos commentarios scripsit, quos, Ephemeridum nomine, de suis rebus confici curavit Alexander, atque regi semper aderat, ut quotidie singula regis facta annotaret. Sic in Indiam cum Alexandro pervenit, qui, cum urbem Sangalam cepisset, Eumenem alteri equitum alae praefecit, quae hetaerice appellabatur, eumque iussit urbes Cathaëorum circumjacentes subigere, sed aufugientes incolae irritum hoc reddiderunt consilium¹. Tum primum ut videtur, Eumenes, qui sem-

esse, ita ut, primo ipse unus e scribis, deinde omnibus praepo-
neretur, ut per se non esset absurdum, ita hinc certe confici non
potest, cum Arrian VII. 4. 8. eum, de Alexandri ultimis tem-
poribus loquens, γραμματεὶά dicat, et Nepos: eodem gradu apud
Alexandrum eum fuisse testetur. c. 1 et 13.

¹ Arrian Exp. Alex. V. 24. 9. Curtius IX. 1. 19. *Droys*. Ge-
schichte Alex. p. 412 sq. Quid sibi Plutarchi velint verba, qui-
bus Eumenem dicit τὴν Περδίκκου παραλαβεῖν ἱππαρχίαν, ὅτε Περδί-
κας, ἀποβανδὶτος Ἡφαιστιῶνος εἰς τὴν ἐκείνου προῆλθε τάξιν, nescio.
cum Arrian VII. 14. 19 praecise neget, aliquem esse Hephaestioni
suffectum, et idem in excerptis apud Photium p. XVIII. 15,
tradat, post Alexandri mortem demum, Perdickam Hephaestioni
chiliarchiam accepisse.

per in rebus administrandis fuerat versatus, in aciem etiam descendit. Rediit deinde cum Alexandro Susas, atque festis interfuit, maximis illis et splendidissimis, quibus ille suum cum Statira matrimonium, atque amicorum simul matrimonia celebravit. Quamvis autem Eumenes non esset natione Macedo, sed peregrinus, summo tamen honore tum est habitus, siquidem Alexander ei Artonin five Barfinen uxorem dedit, quae Artabari, summi inter Persas viri, filia fuit, cujusque sororem eadem opportunitate Ptolemaeus Lagi filius duxerat ¹. Fuit etiam Eumenes inter eos, quos Triarchos constituerat Alexander, cum magnam illam classem compararet ad Hydaspis ripas ², quod tamen magis honorificum fuisse videtur, quam jucundum munus, Eumeni in primis, qui comparatas opes servare, quam regi impendere malebat. Quicumque enim ab Alexandro triarcho fuit praepositus, illam ipse suis sumptibus comparare, et necessariis rebus instruere debuit. Sic saltem nonnulli admodum probabiliter putant, qui non sine ratione huc illud referunt, quod Plutarchus tradit, Alexandrum ab Eumene aliquando trecenta talenta petiisse, cum aerarium esset exhaustum, et naves construere vellet, illum vero non nisi centum dedisse, haec vix a se collecta esse affirmantem: quo iratus rex tentorium ejus incendi jusfit, ut ita cum suas res efferret, ipsa

¹ Arrian VII. 4. 8. *Droysen* l. l. p. 497.

² Arrian Indic. XVIII. p. 587. *Droys.* l. l. p. 420.

re mendacii convinceretur. Cum vero flamma citius omnia vastaret, Alexandrum poenituit, nam multa simul scripta perierant, et, quamvis ultra mille talentorum invenirentur, omnia, quae Eumenes perdidit, ei iussit restitui¹. At vero honores, quibus ab Alexandro Eumenes afficiebatur, cum Macedonibus invidum reddiderunt, quem sibi anteponi indigne ferebant, quia ex Graeca civitate esset oriundus, quamvis ipso se carere non posse intelligerent, cum omnes vineeret cura, vigilantia, patientia, calliditate et celeritate ingenii. Omnium vero maxime Hephaestion Eumenem odit, atque haud raro illi inter sese lites habebant. Sic accidit aliquando, ut Hephaestion domum, quam Eumenes servi praecoccupaverant, Enio poetae daret. Iratus hic una cum Mentore ad Alexandrum venit, et clamavit, jam, armis abjectis, praestare tibiis canere et tragoedum agere, ita ut Alexander commotus Hephaestionem etiam objurgaret, deinde vero Eumeni etiam iratus fuit, quippe qui majore, quam par erat, dicendi licentia apud ipsum usus esset². Etiam de dono quodam litigarunt aliquando, quod Hephaestioni dederat Alexander, quodque tam aegre tulit Eumenes, ut multa sibi contumelia uterque ingereret, multaque proferret, quae tantis viris essent indigna; cum vero Eumeni item rex donum dedisset, vix tandem adducti sunt, ut concilia-

¹ Plut. l. l. c. 2. p. 490. 10. cf. *Droys.* l. l. p. 426. 555.

² Plut. l. l. c. 2. p. 490. 1.

rentur ¹. Cum postea mortuus esset Hephaestion summoque luctu eum rex prosequeretur, illarum etiam litium meminit, quas ille cum Eumene exercuerat, et omnibus, qui, dum vivebat, Hephaestioni invidi fuerant, infestus, quasi illius morte gavisi essent, Eumenum in primis in suspicione habuit, saepiusque ei lites illas exprobravit. Prudenter vero ille et callide, cum hoc regi gratisimum esse comperisset, si quis mortui memoriam pie colere videretur, nullis sumptibus pepercit, sed pecuniam alacriter contulit, ut ejus sepulcrum ornaretur ². Quamvis hae narrationes parum conferant ad Eumenis historiam cognoscendam, summi tamen sunt momenti, ubi Eumenis indolem et mores cognoscere velimus, et simul ostendunt, quanti eum Alexander fecerit, qui nunquam tulisset lites Eumenis cum Hephaestione, quem tantopere adamabat, nisi ipsi fuisset persuasum, nullum Eumene aptiorem esse ad omnia administranda, dum bellis ipse esset intentus. Ad mortem Alexandri usque ille suum munus retinuit, nec copias praefuisse bellaque gessisse videtur, nisi per breve tantum tempus in India: quietam enim in regis aula vitam belli periculis praetulit. At mors Alexandri ³, postquam Eumenes per tredecim annos illi apparuisset, omnium

¹ Plut. l. l. p. 490, 22. Arrian. VII. 13. 1. *Droys.* l. l. p. 556.

² Plut. l. l. p. 490, 25. Arrian. VII. 14. 17.

³ Nonnulli ex Aelian. Var. hist. III. 23. efficiunt, Alexandrum apud Eumenum meracius bibisse, et inde mortuum esse, sed falso, vid. *Perizon* ad h. l. Arrian. VII. 25. *Droys.* l. l. p. 582.

rerum faciem mutavit, et, qui fere apud regem latere, bella deinde gerere debuit, atque in aciem descendere contra eos Alexandri duces, qui totam vitam in bellis transegerant.

§ II.

De rebus ab Eumene gestis inde ab Alexandri morte usque ad caedem Perdiccae.

Mortuus erat Babylone Alexander mense Junio anni 323. a. Chr., nemo autem aderat, qui illi succedere posset. Reliquit quidem filium, Herculem, qui ex Barsine natus erat, sed illegitimum ex matre barbara Macedones regem ferre non potuerunt. Praegnans erat Roxane, sed incertum, quid nasceretur, et infans tali imperio praeesse non potuit. Itaque res eo redire debuit, ut, qui pueri tutor constitueretur, revera omnem auctoritatem haberet. Arrhidaeus vero, Philippi filius naturalis, mentis non satis compos videbatur, qui tantum onus subiret. Quae cum duces intellexissent, quos secum Alexander habuerat, quique sibi aliquam auctoritatem et magni imperii portionem acquirere avebant, hanc optimam viam rati sunt, qua eo, quo tendebant, pervenire posset, si nullus rex statim crearetur, sed sibi auctoritatem omnem servarent. Constituerunt igitur regnum filio servare, quem ex Roxane nasciturum sperabant, et Perdiccam interea, cui moriens suum anulum Alexander

dedisset, regni curatorem nominarunt, qui futuri regis nomine omnia administraret. Perdicas ille bellica in primis virtute fuit insignis, et semper Philippo et Alexandro adfuerat, a quibus summis honoribus erat adfectus. Nobili genere natus dominandique cupidine flagrans, jam regiae domus tutelam fuscipiens, omnem sibi delatam dignitatem esse, intellexit, eamque acriter vindicare sibi proposuit¹. At vero haec omnia vix decreta erant, cum Phalanx illa, quae Macedonibus veteranis conlabat, duce Meleagro, regem Arrhidaeum proclamaret, atque Perdiccam adeo cogeret, Babylonem relinquere. Huic nobiles equites sese adjunxerunt alique, ut jam res ad bellum venisset, nisi nonnulli inter se partes conciliassent. Constituerunt igitur, ut Arrhidaeus quidem rex esset, nomenque gereret Philippi, sed servaretur tamen portio regni filio, ex Roxane nascituro², Perdicas interea Chiliarchus, ut antea Hephæstion, Meleager vero ejus Hyparchus esset³. Sic factum, ut ipse omnem potestatem retineret Perdicas, cujus revera munus ἡν ἐπιτροπή τῆς ὅλης βασιλείας⁴. Ejus vero auctoritas multo major facta est brevi post, cum, lus-

¹ *Droysen* Gesch. des Hellenismus p. 33.

² Justin. XIII. 4. Arrian. Excerpt. p. XVII. 20. p. XX. 5. minus accurate *Droysen* l. l.: „der Auszug der Arrian erwähnt dieser Klausel nicht“ quum, vitio excerptoris, potius alieno loco sit posita.

³ Quale hoc munus fuerit nescio, forte administrationem spectabat rerum, quae ad exercitum pertinebant cf. Just. XIII. 4.

⁴ Arrian. p. XVIII. 19. Diodor. XVIII. 2.

trationis opportunitate, multos non tantum ex Phalange curavisset interficiendos, quos sibi infestos cognovisset, sed ipsum etiam Meleagram fustulisset; rex enim Arrhidæus, regis titulo contentus, illi omnia gerenda permittit ¹. Interea quid Eumenes egit? Equitibus, Plutarchus inquit, τῆ μὲν γνώμῃ προσέειμεν ἑαυτὸν ὁ Εὐμένης, τῷ δὲ λόγῳ κοινός τις ἦν πρὸς ἀμφότερους καὶ ἰδιώτης, ὡς οὐδὲν αὐτῷ προσῆκον, ξένῳ ὄντι, πολυπραγμονεῖν ἐν ταῖς Μακεδόνων διαφοραῖς ². Nullis hic laboribus pepercit, cum equites Babylonem reliquerant, ut partes inter se conciliaret, nec dubito, quin ipse legationibus interfuerit, quas utrimque misas esse tradit Arrianus; cui quidem rei erat aptissimus, quippe qui sagacitate politica excelleret, et ab omnium partium studio alienus videretur. Deinde ille magis magisque sese Perdicæe adjunxit, qui viri præstantiam dudum cognoverat, atque illum omni modo sibi conjungere studebat. Cum vero Perdiccas alios, quibus invisum se esse bene senserat, separare et dimittere conaretur, singulis aliam quam tribuens provinciam, quam administrarent ³, Eumeni, ne prætermisus videretur, Cappadociam, Paphlagoniam et regiones ad Pontum Euxinum usque ad Trape-

¹ *Droysen* l. l. p. 21—35. *Mannert* l. l. p. 9—12 hæc omnia uberius exponunt.

² *Plut.* l. l. c. 3. p. 491. 1. hinc *Arrian.* p. XVIII. 6. Eumenem statim inter equitum ductores recenset.

³ *Arrian.* p. XVIII. 28. *Diod.* XVIII. 3. *Dexippus* apud *Photium* p. 115. ed. *Hoesch.* *Curtius* X. 10. *Just.* XIII. 4. *Mannert* l. l. p. 14 sqq. *Droys* l. l. p. 39—51.

zuntem, assignavit, quae tamen maximam partem prius devincendae erant, suis quippe regibus obtemperantes. Effecit ita simul Perdiccas, ut Antigonus, cui Phrygia obtigerat, et quem maxima quaeque mente volvere jam fatis apparuerat, aemulum prope se haberet positum, qui illum observaret. Praeterea Perdiccas Antigonum iussit, Eumenem in provinciam deducere, eamque ipsi subicere, qua in re Leonnatus, qui Phrygiae partibus ad Hellespontum sitis erat praepositus, illi auxilium praestaret. Antigonus vero, *μετέωρος ὧν ἤδη καὶ περιφρονῶν ἀπάντων*¹, haec mandata exsequi detrectavit, quia bene intelligebat sic futurum esse, ut opes copiasque impenderet ad rem, cuius ipse nullam perciperet utilitatem. Leonnatus contra Eumenem secum duxit, et iam illum in provincia constituere decreverat, cum Hecataeus ad eum accessit, Cardiae tyrannus, eum hortatus, ut in Europam transfret, atque Antipatro suppetias ferret, quem in Lamia obsesum Graeci tenebant. Simul ille Cleopatrae Alexandri sororis et viduae regis Epiri, litteras attulit, quibus Leonnatum incitabat, ut in Europam veniret, ipsam duceret, et regnum ita sibi vindicaret. Lubenter hanc opportunitatem arripuit Leonnatus, nec quidquam iam antiquius habuit, quam ut Eumeni persuaderet, ut secum in Europam transfret. Primum quidem Eumenem cum Hecataeo conciliare studuit, inter quos dudum suspicio

¹ Plut. l. l. p. 491. 13.

quaedam et dissenſio fuerat, quum ſaepe ab Alexandro hic petiſſet, ut Cardiae libertatem redderet. Dicente autem illo, ſe Antipatrum metuere, cui ſe inſum bene ſciebat, et qui ſic optime Hecataeo gratificaretur, ſi ipſum interfeciſſet, litteras Leonnatus protulit, omnemque rem eſt profeſſus. *Λόγος γὰρ ἦν ἡ βοήθεια καὶ πρόφασις, ἐγγνώκει δὲ διαβῆς εὐθὺς ἀντιποιεῖσθαι Μακεδονίας* ¹. Eumenes probe intelligens, nil aliud moliri Leonnatum, quam ut totum regnum ſubverteret, cum ipſe regiae domus iura defendere conſtituiſſet, jam multo minus illius partes voluit amplecti, ſed clam noctu ex ejus praefidiis auſugit, cum interficere eum Leonnatus conatus fuiſſet ², et cum equitibus trecentis et ducentis peditibus ad Perdiccam ſe contulit. Is, omnium certior factus, Eumenis fidem tanti fecit, ut conſiliorum omnium eum participem redderet ³. Leonnatus vero magnis excidit auſis, et in praelio brevi poſt cecidit ⁴.

Perdiccas opportunitatem dimittere noluit, quam illi res Eumenis obtulerant, ut ſe cum exercitu in Aſiam minorem conferret, ubi Antigonus ejus juſſa ſuperbe ſpreverat. Quocirca initio anni 322 ipſe Eumeneum in

¹ Plut. l. l. p. 491. 28. *Droys* l. l. p. 101 ſq. *Mannert* l. l. p. 20.

² Neſos vit. Eum. c. 2. 4. unde ſatis *Droysii* l. l. p. 103, judicium de Eumenis fuga reſutatur, qui hanc fuiſſe dicit: „*Mindestens ein Verrath gegen das offene Vertrauen Leonnats.*“

³ Plut. l. l. p. 492. 1.

⁴ *Droys* l. l. p. 80.

provinciam deducere, atque expeditionem contra Ariarathem fuscipere decrevit, qui Cappadociae praeerat¹: qui tamen, rem praevidens, magnas sibi copias ex popularibus, ceterisque gentibus comparaverat, et cum triginta millibus peditum, equitumque quindecim millibus Perdiccae copias exspectavit. Praelio commisso, magnam victoriam reportavit, ita ut, plurimis interceptis, ipse etiam Ariarathes captivus duceretur; ceteris vero incolumitate concessa, regem, quamvis octoginta et duos annos natum, cum propinquis omnibus in crucem egit², regionemque deinde Eumenis curae commisit³. Igitur omnia statim ordinare festinavit, et locis munitis praesidia imponens, urbes amicis commisit administrandas, quosque voluit, iudices et curatores regioni praeposuit, qui omnium curam gererent, dum ipse apud Perdiccam maneret. Non enim nisi aegre ille Eumenem a se dimisit, et cum retinere eo magis voluit, cum duas Pisidiae urbes aggredere, et moras in Asia minori nectere studeret⁴. His perfectis cum

¹ De regibus his Cappadociae vide Beck, Anleitung zur Kenntniss der allgem. Welt-, und Völker-Geschichte II. Th. p. 16-17 et Diodor. Eclog. ex libro XXXI. p. 517. Schlosfer Universalhist. Ueberf. der Gesch. I. III. p. 390 sq.

² Diodor. XVIII. 16 ubi vid. Wesfel. Lucian. de Longaevis 13. filius tamen Ariarathi in Armeniam aufugit. Diodor. Ecl. I. 1.

³ Incertum, an Eumenes tum etiam Paphlagoniam acceperit, factis tamen hoc est probabile, vid. Droys I. I. p. 104. equites Paphlagonum enim Eumeni deinde adfuerunt, vid. Arrian. p. XXV.

⁴ licet contrarium efficere ex Just. XIII. 6. postis.

⁴ Diodor. XVIII. 22.

deinde ad Ciliciam pervenisset Perdiccas, Eumenem tandem in provinciam demisit, quia ibi quoque bono et fido custode nunc opus esse intellexit, qui Neoptolemum Armeniae praefectum observaret. Ille enim nil parvi mente volvere videbatur, ὄγκῳ καὶ Φρονήματι κενῶ διεφθαρμένος, eoque magis metuendus, quo minus bellum cum Antigono evitandum esse apparuit. Is enim Perdiccae iussa spreverat, et factis ostenderat, hoc se habere propositum, ut liberum regnum sibi acquireret. Perdiccas eum propterea in iudicium vocavit, ut suam agendi rationem defenderet, at ille, hujus copiis se imparem etiam nunc sentiens, in Europam aufugit ¹. Interea Eumenes, cum in provinciam venisset, non tantum Neoptolemum retinuit, eumque, ut ait Plutarchus, ταῖς ὁμιλίαις κατεΐχεν, sed maximo etiam studio sibi exercitum comparavit, quo Phalangem superbam et ferocem in officio continere posset, et paratus esset, si bellum aliquando oriretur. Iis igitur ex regionis incolis, qui equitandi artis erant periti, omnia tributa remisit, si nomen ad militiam profiterentur, atque quovis modo eos excitare et exercere studuit. Quibus maxime fidebat, ipse equos dedit, omnes vero Φιλοτιμίαις τε καὶ δωρεαῖς τὰ Φρονήματα παροξύνων, καὶ τὰ σώματα κινήσει καὶ μελεταῖς διαπονῶν, ita ut brevi tempore ad sex millia et trecentos equites colligeret ².

¹ Arrian. p. XXII. 21. Diod. l. l. 23.

² Plutarch. l. l. c. 4. p. 492.

Dum his intentus erat Eumenes, filia Antipatri Nicaea, quam Perdiccas sibi uxorem petierat, in Asiam venit, ut jam ei nuberet. Sic enim Perdiccas speraverat fore, ut Antipatrum, qui Europae praeerat, arctius secum conjungeret. Nunc vero simul litterae Olympiadis allatae sunt, quibus illa Cleopatram filiam ipsi despondit, quo factum, ut dubitaret Perdiccas Nicaeamne remitteret, an sperneret Cleopatram. Consilio igitur convocato, Eumenes suavit, ut Cleopatram duceret, verum magis ipsi fratris Alcetae consilium placuit, ut Nicaeam praeferret, quam postea, si Antipatri amicitia opus amplius non esset, facile repudiare posset¹. Quae tamen res non diu latuit. Nam cum Antigonus in Europam venisset, Antipater et Craterus, qui ibi rebus praeerant, eum bene exceperunt, et rerum certiores facti, *ὅτι τὴν Κλεοπάτραν γαμήσας, εὐθὺς ἤξει μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Μακεδονίαν, ὡς βασιλεὺς, καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν προαιρήσεται*², ipsi sese cum Antigono conjunxerunt, bellum cum Perdicca gesturi. Antipatro igitur Europae cura committitur, Asiae Cratero, Antigonus, ut videtur, clasfi praeficitur, eumque ad Ptolemaeum Aegypti praefectum mittunt, ut hic etiam sese cum ipsis jungat. Huic enim Perdiccas infensus erat, quia Alexandri cadaver, quod in Macedonia sepelien-

¹ Arrian p. XXII, 25. Diod. XVIII, 23.

² Diod. l. l. 25.

dum fuisset, sibi vindicaverat¹, eumque propterea provincia expellere decreverat. Cum autem Alexander Lydiae praefectus, Antipatro et Cratero significasset, Perdiccam, Nicaeâ repudiatâ, Eumenem Sardis misisse, ut Cleopatrae dona afferret, eique nuntiaret, nil amplius nuptiis obstare², illi bellum non diutius differre, sed jam cum copiis in Asiam transire statuerunt.

Interea Perdiccas, consilio convocato, deliberavit, ipse in Europam prius transfiret, an vero Ptolemaeum aggredieretur. Cum posterius probatum esset, Eumenem in Asia minore relinquendum censuit, ut illis, qui ex Europa venirent, resisteret. Nemini enim majorem, quam huic, fidem habuit, eique omnem in Asia minori auctoritatem permisit. Nam praeter provincias, quas acceperat, Caria, Lycia et Phrygia adjectae sunt³, eumque ἀπέδειξε τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ δυνάμεων ἀτοκράτορα στρατηγόν, fratremque Alketam, et Neoptolemum ejus imperio obsequi jusfit, ipsi vero permisit τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε⁴. Praeterea Eumenes copiarum partem secum habuit, nec quicquam praetermisit, quo copias augetet,

¹ Diod. l. l. p. 28 ubi mirum *Wesfeling* non attendisse ad *Arrian.* p. XXIII sq. 31—7. *Strabon.* XVII. 1. p. 427. *Ed. Tauchn.* cf. *Droys* l. l. p. 113.

² *Arrian.* p. XXIV. 8.

³ *Justin.* XXIII. 6. XIII, 6, 14

⁴ *Plutarch.* l. l. c. 5. p. 492. *Diodor.* XVIII. 29. *Droys* l. l. p. 115.

suosque equites, quos ex provincia contraxerat, cum reliquis conjunxit. Cum autem adventare Craterum et Antipatrum ad Hellespontum intellexisset, et Macedones, quos Alcetas ducebat, bellum contra illos gerere detrectarent, ab Hellesponto, quo se contulerat, in Cappadociam est reversus. Copiae enim, quas ipse ex provincia collegerat, neque sat magnae neque firmae erant, quod inexercitatae et non multo ante erant contractae¹. Neoptolemus praeterea opportunitatem tantum defectionis expectabat. Craterus igitur et Antipater, praefidiis, quae in urbibus relictae erant, deceptis, copias suas in Asiam transmiserunt², ubi omnia iis prospere procedere videbantur, Neoptolemus enim legatos ad eos misit, ut cum iis societatem iniret idemque promissit, se Eumeni infidias esse structurum³. Verum haec perfidia Eumenem non latuit, qui eum statim ad se venire iussit, atque detrectantem sine mora agredi constituit. Is, Macedonicis copiis fidens, quas secum habebat, cum Eumene est congressus, atque tum primum Eumenes prudentiae suae in comparando

¹ Nepos l. l. c. 3. *Droys* l. l. p. 117. Qui bene monet, satis patere, non ad Hellespontum, sed in Cappadocia hoc bellum ab Eumene esse gestum, cf. *Diod.* XVIII. 37.

² *Arrian.* p. XXIV. 9.

³ *Diodor.* XVIII. 29. *Plut.* l. l. *Arrian.* p. XXIV. 22, qui dicit legatos ab Antipatro et Cratere missos Neoptolemo, sed excerptor videtur male confudisse hanc legationem missam a Neoptolemo cum altera missa ab Antipatro Eumeni, ut eum ad suas partes pelliceret.

equitatu fructum cepit. Pedestres etenim ejus copiae jam victae videbantur, cum ille, immisfis equitibus, aciem Neoptolemi non tantum fugaret, sed omnia ejus impedimenta etiam diriperet, ita ut, pluribus interceptis, ipse vix cum trecentis equitibus aufugeret. Phalangem etiam, quae pedites fugientes insequuta esset, Eumenes cepit, et suis copiis adjunxit, ita ut magno Macedonum numero suum exercitum augetet¹. Craterus interim et Antipater legatos ad Eumenem miserunt, qui ei majorem, quam tenebat, potestatem promitterent, si Antipatro ex inimico amicus fieri vellet, et antiquam Crateri amicitiam non desereret. Ille vero noluit sese cum iis conjungere, qui sibi tantum auctoritatem quaerebant, nec illum deserere, qui in ipso summam fidem posuisset. Sic igitur, ut Plutarchus narrat, iis respondit: Ἀντιπάτρῳ μὲν οὐκ ἂν, ἔφη, παλαιῶν ἄν ἐχθρὸς νῦν γενέσθαι φίλος, ὅτε αὐτὸν ἴδρ᾽ ἑ τοῖς φίλοις ὡς ἐχθροῖς χρώμενον, Κρατερὸν δὲ Περδίκκῃ διαλλάττειν ἔτοιμος εἶναι, καὶ συνάγειν ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ δικαίοις, ἄρχοντος δὲ πλεονεξίας, τῷ ἀδικουμένῳ βοηθήσειν, μέχρις ἂν ἐμπνέῃ, καὶ μᾶλλον τὸ σῶμα καὶ τὸν βίον, ἢ τὴν πίστιν προήσεσθαι².

Quum nulla superesset spes, fore ut Eumenem ad suas partes pellicerent, duces deliberarunt, quid agendum esset. Neoptolemus autem, qui nuper ad eos au-

¹ Diodor l. l. Plut. l. l.

² Plut. l. l. c. 5. p. 493.

fugerat, omni modo eos excitare studuit, ut ipsi auxilium ferrent, facilemque promisit victoriam, cum Macedones affirmaret, si vel Crateri vocem audivissent, ejusque vidissent galeam, ultro cum armis ad eum transituros, quem omnes vehementer desiderarent: praeterea Eumenem dixit, laetum ex victoria et securum facile posse superari. His effecit, ut decretum sit, Craterus cum exercitus parte et Neoptolemo, contra Eumenem iret, Antipater interea ad Ciliciam progrediretur. Craterus vero, rem maturandam ratus, quomagis ex inopinato Eumeni superveniret, statim continuis itineribus in Cappadociam tendit¹. Quod vero expectaverat, multo illud fecus fuit. Eumenes enim, ut hostes appropinquare sensit, nil reliquum fecit, quose ab iis tueretur. Primum quidem bene vidit, fore ut Macedones milites pugnam prorsus detrectarent, si cognovissent se contra Craterum duci, cujus nomen omnibus carum erat, quippe qui saepius antiquos Macedonum mores apud Alexandrum vindicasset, si ille Persicis deliciis et mollitie delectaretur. Ut igitur suos officio contineret, militibus persuasit, Neoptolemum, equitibus ex Paphlagonia et Cappadocia collectis, unacum Pigre adventare: de Cratero vero nil quicquam locutus est. Nam cum saepius rem cum praecipuis prae-

¹ Plut. l. l. c. 6. p. 493. Diod. XVIII. 29. Just. XIII. 8. Arrian. p. XXIV. 32.

fectis vellet communicare, semper tamen metus, ne res ad milites deferretur, eum retinuit, ita ut tandem in se omne periculum, si res male cessisset, recipere constituerit ¹. Deviis igitur itineribus milites duxit, in quibus vera audire non possent, atque undique collegit copias, praesertim equestres, in quibus maximam spem positam habebat, ita ut viginti millia peditum et quinque equitum millia haberet, cum Craterus totidem quidem pedites, eosque longe meliores, sed duo tantum equitum millia duceret ². Quum somnio, quod noctu se habuisse narrabat ³, Eumenes suorum animos confirmavisset, suos procedere iussit aciemque instruxit, et haud longe jam ab hostibus aberant, quum collis tantum interesset, nec quisquam tamen de Cratero aliquid suspicabatur. Craterus autem Neoptolemi dictis fidem habens, victoriam sibi facilem futuram putabat, et milites suos alloquutus, victoriam iis et magnam praedam promisit, omnia se hostium impedimenta iis concessurum pollicitus. Instruxit deinde aciem, et pedites, pro maiore parte Macedones celebratae strenuitatis viros, in medio collocavit, equites in utroque cornu posuit, sinistro praefecit Neoptolemmum, dextrum ipse tenuit. Eumenes vero Cratero, non Macedones, sed duas Hipparchias equitum Asiaticorum opposuit,

¹ Plut. l. l. c. 6. p. 494. de Curiositate 9. V. X. p. 108. ed. *Huten.* Arrian. p. XXV. 2. Nepos l. l. 3. 4.

² Diodor. XVIII. 30.

³ Plut. l. l.

ducibus Pharnabazo et Phoenice, ipse Neoptolemum cum optimis trecentis equitibus, aggredi voluit, medium tenuerunt pedites, quos equites longe anteibant¹. Metuebat enim Eumenes, ne pedites vocem Crateri audirent, aut ille legatos ad ipsos mitteret, atque sic Macedones, qui haud pauci inter eos erant, ipsum relinquerent. Quapropter equites iussit, statim ac hostes vidissent, in eos irruere, et omnem iis opportunitatem legati mittendi aut colloquendi praeripere. Hisce ita ordinatis, suos progredi iussit, atque vix superaverant collem equites, cum Craterus, sese a Neoptolemo deceptum sentiens, hunc graviter increparet, atque suos cohortatus, eos item in aciem educeret. Ipse cum equitibus praegressus, Eumenis equites adortus est, ita ut acre certamen equestre fuerit commissum, et, lancibus fractis, mox gladio equites pugnarent. Inter omnes autem Crateri virtus eminuit, qui pristinae virtutis non immemor, inter primos semper versabatur, et multos sua manu interfecit, atque invadentes repulit. Tandem vero ille a Thrace vulneratus, et equo delapsus, a reliquis est proculcatus, sed Gorgias quidam eum agnovit, eique, male jam affecto et cum morte luctanti, custodiam appofuit. Cum autem dux cecidisset, Eumenis equites, circumfusa undique turba, magnam stragem ediderunt, atque hostes coegerunt ad

¹ Diod. XVIII. 30. Plut. l. l. c. 7. p. 494 sq.

pedestre agmen sese recipere. In altero cornu pugna haud minus gravis coorta fuit, nam cum equites concurrerent, duces ipsi quam primum se agnoverunt, singulare certamen Eumenem inter et Neoptolemum obtinuit. Inveterato enim odio, Plutarchus ait, et ira in se invicem ducebantur. Maxima igitur virium intentione, frenis equorum remisissis, irruentes, galeam et thoracem, manibus comprehensa, diripuerunt, atque, cum equi subterfugerent, una in terram delapsi sunt. Ibi Neoptolemo prius asurgenti Eumenes poplitem fregit, atque ipse surrexit. Neoptolemus nihilominus altero genu innixus, sese defendit, sed lethale vulnus Eumeni inferre non potuit, qui ipsum tandem juxta cervicem ita gladio percussit, ut moribundus in humum devolveretur. Cum vero Eumenes ei convicium faceret, eumque spoliare vellet, gladio, quem manu tenebat, hunc faucivavit, sed, deficientibus viribus, plus terroris quam periculi illud vulnus intulit. Interea equites inter se congressi, acriter pugnabant, et anceps initio pugna videbatur, sed, cum Neoptolemus cecidisset, et alterum cornu esset fugatum, etiam ad pedites se receperunt. Eumenes, quamvis vulneratus, statim sese ad alterum cornu contulit, ibi ratus etiamnunc pugnam fervere, cum tamen ab hac etiam parte suos hostes esse comperisset, receptui signum dedit, et suos a persequutione revocavit. Ad Craterum vero accedens, adhuc spirantem, ἐπεδάκρυσε καὶ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε.

καὶ πολλὰ μὲν ἐλοιδῶρθε τὸν Νεοπτόλεμον, πολλὰ δ' ἐκεῖνον μὲν ἥκτισατο τῆς τύχης, αὐτὸν δὲ τῆς ἀνάγκης, δι' ἣν ἀνδρὶ Φίλω καὶ συνήθει, ταῦτα πεισόμενος ἢ δρᾶσων, συννέχθη. Et cum frustra illum recreare studuisset, pro hominis dignitate proque pristina amicitia amplo funere extulit, osaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit¹. Quamvis autem Phalangem non esset aggressus, ea tamen, quod in ea loca esset deducta, ut invito Eumene elabi non posset, pacem cum eo fecit². Atque ille, sperans fore, ut militum animos lenitate sibi devinceret, omnibus liberam reliquit optionem, discedere mallent, an se cum ipsius copiis conjungere. Data igitur per jusjurandum fide, in pagos eos dimisit, ut frumentum colligerent, illi vero, resumptis viribus, fidem fefellerunt, et noctu redierunt ad Antipatri exercitum: quae res illi animum reddidit, metumque minuit, quem ex Eumenis victoria conceperat³. Hic primum Phalangem persequi constituerat, sed, cum ipse vulneratus esset, atque copiae defatigatae, notaque virtus hostium, rem experiri noluit, et consilium missum fecit⁴.

Hanc victoriam Eumenes reportaverat decem diebus post priorem illam de Neoptolemo, atque res Perdiccae superiores fore, jam facile expectari poterat, cum An-

¹ Nepos l. l. c. 4. 4.

² Plutarchi. c. 7. Diodor. XVIII. 31 sq. Nepos c. 4.

³ Arrian. p. XXV. 17. Diod. l. l. 32. Nep. 4. 3.

⁴ Diodor. l. l.

tipater in Asia inclusus videretur, et omnia Eumeni paterent. Veruntamen secus evenit, nam Perdiceas, qui prioris victoriae nuntium acceperat, cum Aegyptum ingrederetur, alterius numquam certior factus est, biduum enim erat, ex quo a suis interfectus esset, cum fama ad exercitum perveniret, Eumenem fugasse copias, et ipsum Craterum cecidisse. Et certe vix potuit jam gravius quid exercitui annuntiari, qui Craterum omnium maxime desideraverat, et prodiderat non tantum Perdiceam, sed etiam omnes, qui illi favissent, maximo odio persequabatur. Non mirum igitur hos, re audita, Eumenem, simul cum aliis Perdicae cognatis et amicis, capitis damnasce, quippe qui, advena ipse et peregrinus, Macedonum fortissimum interfecisset. Quae quidem res effecit, ut Macedones quoque, qui in Eumenis exercitu adescent, ipsi subracerentur¹. Ita haec victoria, quamvis summam gloriam eam meruerit Eumenes, magis tamen illi nocuit, quam profuit, nam ultro intellexit, se magis etiam quam antea, in visum Macedonibus esse factum, atque sibi nil superesse, nisi ut cum infestissimis sese conciliaret, quod difficillimum fore praevidebat, aut grave et periculosum cum omnibus bellum susciperet, cuius quidem exitus vix dubius esse posset. Hac tamen ille percussus plaga, non succubuit, neque eo fecius bellum administravit, statim enim sese ad

¹ Plut. l. l. c. 8.

occidentales Asiae minoris partes contulit, ut ibi omnia faceret, quae usui esse possent, si alii duces ipsum aggredierentur ¹, qui in Syriam ad urbem Trisparadisum se contulerant, ut denuo de regno administrando, ne dicam dividendo, agerent.

§ III

*Res gestae Eumenis in Asia minore post
Perdiccae caedem.*

Postquam duces ad urbem Trisparadisum conveniant, Antipater rerum summam adeptus, iterum provincias inter duces divisit, et, remotis omnibus, qui Perdiccae favissent, Eumenis provinciam Cappadociam Nicanori dedit ². Antigonus vero suam non tantum retinuit provinciam, sed etiam exercitus, qui in Asia aderat, summus dux est creatus, ipsique mandatum, ut bellum cum Eumene gereret ³. Eumenes continuo ea, cum cognovisset, cum militibus suis communicavit, ne fama aut rem in majus extolleret, aut militum animos rerum novitate terreret, simul, ut quomodo erga se animati essent, cognosceret. Unicuique tamen cui haec terrori essent, discedendi potestatem dedit. Qua re adeo cunctos in studium partium suarum

¹ Droys l. l. p. 122—126. Mann, l. l. p. 55—61.

² Diod. XVIII. 39.

³ Arrian p. XXIX. 27. Diod. l. l.

Induxit, ut ultro illum omnes hortarentur, rescis-
 furos se ferro decreta Macedonum affirmantes¹. Tum
 vero occidentem versus est progressus, atque omnia
 collegit, quibus ad bellum indigeret. Primum equis
 suos instruxit ex regis armentis, quae ad montem
 Idam pascerentur, atque civitatibus pecunias impe-
 ravit, et recusantes dare hostiliter diripuit², deinde
 ad Lydiam se contulit, et ad Sardes versatus est,
 quia haec loca campestria equitatus in primis essent
 idonea, quo Eumenes maxime valebat. Praeterea
 Sardibus aderat Cleopatra, quam Perdiccas ibi reli-
 querat, cum contra Aegyptum progredere, cui Eu-
 menes suas copias ostendere cupiebat: at illa, me-
 tuens, ne forte apud vulgus Macedonum invisa fieret,
 quasi belli ipsis causa fuisset, Eumeni persuasit, ut
 Sardibus discederet³, quapropter ille in Phrygiam su-
 periores se contulit, ut ibi hiemem Celaenis transige-
 ret⁴. Cum milites ibi stipendia flagitarent, nec tamen
 pecunia ipsi adesset, artificium excogitavit, quo eos
 exerceret simul, iisque satisfaceret. Regio enim illa plures
 villas et loca munita habebat, quae plena mancipiorum
 et pecoris erant; haec autem Eumenes vendidit Pha-
 langis aut mercenariorum ducibus, qui illa machinis

¹ Justin XIV. c. 1.

² Plut. l. l. c. 8. p. 496. Just. l. l.

³ Arrian p. XXX. 20.

⁴ Plut. l. l. cf. Droysl. l. p. 158. Wesf. ad Diod. V. II. p. 296.

expugnarent et praedam militibus pro ratione debiti stipendii divisit, quae eo major erat, quo minus provideri ejus incurfus potuerat¹. Omnium autem maxime id studuit, ut quicumque Perdiccae partibus etiam nunc faverent, secum conjungeret. Misit igitur ad Alcetam Perdiccae fratrem et Attalum, qui cum nonnullis aliis in Pisidiam se receperant, ut sese cum ipso conjungerent; hi vero, convocato concilio, illi obsequi noluerunt, quia ejus gloriae invidebant. Tum Eumenes. Hoc est, inquit, quod dicitur, de pernicie nemo sollicitus est². Interea benevolentia et humanitate militum animos sibi ita devinxerat, ut cum epistolae in ejus castra invenirentur, quibus C talenta et maximi honores illi decernebantur, qui Eumenem interfecisset, nemo tamen sit inventus, qui illi infidias strueret. Quo cognito, Eumenes militibus gratias egit, quod nemo inventus esset, qui spem cruenti praemii fidei jurisjurandi anteponeret, deinde callide addidit, confictas has a se epistolas esse, ad suorum animos experirendos, quo facto, et in praesenti labantium animos retinuit, et in futurum providit, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed a duce tentari arbitarentur. Omnes igitur operam suam certatim ad custodiam salutis ejus offerunt³, atque decernunt, ut

¹ Arrian. p. XXX. 34. sqq. Plut. l. l. 8.

² Plut. l. l. Arrian. p. XXXI. 4.

³ Just. l. l. Plut. c. 8. c. 497.

mille corporis custodes semper ei adescent. Gaudebant praeterea milites, eos sibi ab imperatore honores deferri, quibus amici a regibus affici soleant, nam caufias purpureas, et chlamydes Eumenes largiebatur, quod apud Macedones donum maxime regium est ¹.

Antipater interea, qui ex Asia nondum decesserat, Eumenem non est aggressus, sed Asandrum Cariae praefectum contra Alcetam aliosque Perdiccae amicos in Pisidiam misit, qui tamen aequo Marte cum iis pugnavit, et recedere coactus est ². Antigonus deinde, cum Antipater in Europam abiisset, simul cum vere anni 320. copias ex hibernis contraxit, ut bellum cum Eumene inciperet. Hic sese ad Cappadociam denuo contulerat, et ibi hostem cum haud parvo exercitu expectabat, Antigonus autem acriter ei insitit, manus conferere cupiens, quamvis copiarum numero Eumenes praevaleret. Quod vero nemo praevidere potuerat, seditio quaedam, in castris Eumenis orta, Antigono mirifice profuit. Perdiccas enim, unus ex ducibus, brevi ante ab Eumene desciverat, et cum tribus millibus peditum et quingentis equitibus, tri-
 duum via remota castra fuerat metatus. Statim Eumenes contra eum misit Phoenicem Tenedium cum quatuor millibus selectissimorum peditum et mille equitibus. Is noctu clam iter fecit, et rebelles

¹ Plut. l. l.

² Arrian. p. XXXI. 10.

ex improvise, circa secundam noctis vigiliam adortus, adhuc dormientes, ipso defectionis auctore capto, reliquos facile oppresfit. Eumenes nonnullos capite mulctavit, et benevolentia sibi reliquos retinere cupiens, eos cum reliquis copiis iterum conjunxit. Verum Antigonus, his auditis, haud minimam inde spem concepit, fieri posse, ut aliquem ex ducibus Eumenis pelliceret: quod ei ita cesfit, ut ingentibus promissis Apollonidem equitum praefectum sibi conjungeret, eique persuaderet, ut in ipso proelio cum suis transfugeret. Castra tum Eumenes habebat locis equestri proelio in primis aptis, quae campi Oreynii dicebantur¹, atque illuc Antigonus quoque exercitum ducebat. Habuit hic ultra 10,000 peditum, quorum major pars erant Macedones, et duo millia equitum cum elephantibus triginta, atque his copiis tractus superiores montanos occupavit. Eumenes autem cum viginti millibus peditum et equitum quinque millibus ei obviam procesfit, et de proditore nil suspicatus, suos in aciem eduxit. Acerrimum deinde proelium commissum est, sed, cum pugnaretur vehementissime, Apollonides ad hostes transiit, quo turbatus exercitus Eumenis retrocedere coactus fuit, et Antigono victoriam cedere, qui, octo millibus adversariorum caesis, impedimentis omnibus potitus est, ita ut Eume-

¹ De eorum situ, vid. *Droys*. l. l. p. 165.

nis copiae animum fere desponderent¹. Qui tamen rei auctor fuerat praecipuus, Apollonides, comprehensus ab Eumene capite est damnatus. Aliâ hic, quam expectaverant hostes, viâ aufugiens, eos praevertit, et ad eum locum, iis insciis, rediit, quo pugna commissa fuerat. Cum ibi castra posuisset, ligno collecto, rogos exstruendos curavit, et fuorum cadavera, tam militum quam ducum, rite sepelivit, ita ut Antigonus ipse ejus audaciam et sagacitatem admiratus fuerit².

Hostibus tamen se imparem esse, si bellum protraheretur, optime Eumenes intellexit, quam ob rem consilium cepit se in Armeniam conferendi, ut ibi focios colligere et majores copias contrahere posset: exiles enim res animi magnitudinem etsi non frangebant, tamen imminuebant. Summa prudentia illud exsequi aggressus est, ita ut Antigonus, quum omni genere copiarum abundans, eum persequeretur eumque saepe in itineribus vexaret, nunquam tamen cum eo manus conferere potuerit, nisi iis locis, quibus pauci possent multis resistere³. Accidit aliquando, ut Eumenes in Antigoni impedimenta incideret, quae maximas opes continebant, tot bellis praedationibusque comparatas. Ea diripere noluit, metuens ne sui praedâ onusti, fegnes fierent et ad fugam inclinarent. Clam igitur ad Me-

¹ Diod. XVIII. 40.

² Plut. l. l. c. 9. p. 497.

³ Nepos l. l. c. 5. 2. Diod. XVIII. 41.

mandrum, qui iis praeerat, misit, qui eum monerent, ad montes recederet, equitatu non aptos. Quo facto, suos Eumenes praedam diripere iussit, et, cum eam sibi ereptam videret, dolorem simulans, suorum non tantum animos sibi habuit non infestos, sed simul omnes nullis impedimentis oneravit, quae fugam remorari possent¹. Pervenire tamen eo, quo studebat, non potuit, extremo enim tempore, cum consilio capi non posset, hostium multitudine et celeritate circumventus est. Milites multi etiam eum relinquentes ad Antigonom transfugerunt, nec quidquam ei reliquum fuit, nisi ut castellum quoddam munitum occuparet, qualia multa in his montanis tractibus habebantur. Plurimos igitur militum dimisit, ne ipsa multitudine obsidio gravaretur, et cum equitibus quingentis et ducentis pedibus se Noram contulit. Castellum hoc erat montanum, exiguum quidem, cum ambitus duo stadia non excederet, sed natura non minus quam arte communitum. Sicum vero in alta rupe erat, atque reposita ibi ingens frumenti, lignorum atque id genus rerum copia, adeo ut in multos annos omnia praebere assatim posset iis, qui illuc confugissent². Fuerunt tamen plures inter eos, quos secum duxerat Eumenes, qui loci difficultate et rerum conditione adeo moverentur, ut ab eo

¹ Plut. l. l. c. 9. p. 498. Polyæn. IV. 8. 5. p. 404.

² Diod. XVIII. 41. de situ Norae vid. Nepos. c. 5. 3. Plut. c. 10. p. 498. Strabo XII. c. 2. p. 7. V. III. *Dreys*. l. l. p. 169.

missionem peterent, quam statim benevole eos excipiens concessit ¹. Actum de rebus Eumenis videbatur, Antigonus enim Asiam minorem totam fere occupaverat, ne quisquam jam supererat, qui cum ipso de principatu contendere auderet. Quamvis autem amicitiam et fidem Antipatri nondum palam deferuisset, animo tamen constituerat jam exsequi, quae dudum agitaverat, sibi imperium vindicare. Eumenem igitur ob saepius probatam sagacitatem sibi adjungere cupivit, quod eo facilius sibi procesurum sperabat, quo magis omnis evadendi spes ei esset praerepta. Itaque cum Noram duplici muro, vallis, fossisque cinxerat, Eumenem ad colloquium invitavit. Ille tamen primo recusavit, noluitque castellum relinquere, nisi obsides dedisset Antigonus, quo ille audito, eum admonuit, ita ageret, quasi cum potentiore loqueretur. Tum Eumenes οὐδένα inquit, ἑμαυτοῦ κρείττονα νόμιζω, μέχρις ἂν ᾖ τοῦ Ξίφους κύριος. Misit deinde Antigonus fratris filium Ptolemaeum obsidem, atque Eumenem ad se descendentem amplexus, diu familiariter cum ipso est colloquutus: cum tamen de pace frustra ageret et societate, non nisi difficulter, ingruentibus undique Macedonibus qui virum adspicere cupiebant, Eumenem in tutum locum reduxit ². Antigonus igitur cum spes Eumenis

¹ Hinc Diodor. l. l. modo sexcentos recenset, qui cum Eumene Noram tenuerunt, et postea plures etiam abisse aut morbis perisise videntur, nam idem XVIII. 53 tantum quingentos nominat.

² Plut. l. l. c. 10. p. 499. Diod. XVIII. 41.

fibi conjungendi cum fefellisset, copiis ad Noram obfidendam relictis, cum reliquo exercitu in Pisidiam abiit, ut ibi Alcetam et Attalum aggredereetur, quos cito debellavit. Interea Eumenes Hieronymum Cardianum amicum in Macedoniam miserat, qui Antipatro Antigoni consilia nuntiaret, ab eoque peteret auxilia. Ipse autem, ut Diodorus narrat, cum varias vitae vicissitudines expertus esset, animos non submittebat, obsecrum enim ei esse non potuit, quam variae et inexpectatae esse soleant fortunae conversiones. Reges enim Macedonum inanem speciem tantum regni referre vidit, et multos interim adesse, qui omnes suis commodis prospicerent, ita ut facile expectare posset, rerum conversionem locum habituram¹, quae ipsi opportunitatem daret ex Nora aufugiendi, atque de integro bellum gerendi. Nil igitur neglexit, quo suos integros et ad omnia paratos haberet, et, quamvis praeter frumentum, aquam et sal, nihil ciborum suppeteret, effecit, ut hilariter et laute vivere viderentur. Singulos vicissim ad suam mensam admisit, et colloquio et hilaritate coenam dividit, atque morum facilitate omnes sibi devinxit. Cum autem loci angustia suis molesta esset, nec ambulandi locus suppeteret, maximam loci domum tanquam locum designavit, quo omnes corpus leniter moventes ambularent. Ut vero equos robustos et for-

¹ Diod. XVIII. 42. cf. *Droys*, l. l. p. 172.

tes conservaret, qui agitari non poterant, callidum fuit ejus inventum, ut stans jumentum calefieri exercerique posset. Substringebat nempe caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere, deinde verberibus cogebat exultare et calces remittere. Qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret¹. Praeterea hordeum contusum equis dedit, ut facilius concoquerent, quibus omnibus effecit, ut jumenta post complures menses aequae nitida haberet, ac si in campestribus ea locis fuissent. Quotiescunque vero voluit, apparatus et munitiones Antigoni, alias incendit, alias disjecit². Tenuit autem se Norae, quamdiu fuit hiems, interea expectans Hieronymi ex Macedonia reditum, ipsasque res considerans, quo abirent. Et, quod praeviderat, accidit etiam, nam in Europa mortuus erat Antipater, et Polyperchon munus summi imperii curatoris acceperat, quo tota rerum facies admodum fuit mutata. Casfander enim, Antipatri filius, aegre munus sibi ereptum ferens, cum Antigono et Ptolemaeo sese conjunxit, ut conjunctim Polyperchonta aggredierentur, atque ipsum Macedoniae praeficerent. Antigonus, hanc augendae auctoritatis opportunitatem nactus, facile imperium sibi delatum iri speravit, cum Eumenes inclusus, et Alcetas victus esset, atque ipse exercitum

¹ Nepos. c. 5. 5. Diod. XVIII. 42. Plutarch. c. 11. p. 500.

² Nepos. c. 5. 7.

haberet sexaginta millium peditum et equitum decem millium cum triginta elephantibus, quibus copiis neminem posse resistere confidebat, quare ἔγνω μὴ προσέχειν μήτε τοῖς βασιλεῦσι μήτε τοῖς ἐπιμεληταῖς αὐτῶν ¹. Arrhidaeus vero, Phrygiae ad Hellespontum praefectus, ejus consilia praevidens, suam provinciam munire studuerat, et urbem Cyzicum, quae praesidium recipere noluerat, erat aggressus, quo usus praetextu Antigonus eum bello petiit, ejusque provinciam sibi vindicare voluit. Arrhidaeus autem statim milites misit, qui Eumenem obsidione liberarent eumque ad belli societatem ducerent ², quae tamen res effectu caruisse videtur, nam Antigono resistere Arrhidaeus non potuit, et alio plane modo Eumenes e Nora est liberatus.

Appropinquante vere anni 319 a. Chr. rediit tandem Hieronymus ad Eumenem, qui ex Macedonia redux in Asia minori degerat, cum Nora undique cingeretur, quo nunc demum, tanquam Antigoni legatus reverti potuit. Hic enim ad se Hieronymum arcesiverat, eique magnis persuaserat muneribus, ut legationem ad Eumenem fusciperet, atque efficeret, ut pugnae in Cappadocia oblitus, amicitiam et belli societatem cum ipso jungeret, donaque longe majora prioribus et provinciam ampliorem acciperet, primus denique

¹ Diod. XVIII. 50.

² Diod. l. l. 52.

esfet inter amicos et omnium rerum particeps ¹. Eumenes ita ab Hieronymo rerum conditionem edoctus, multo magis etiam, quam antea a tali foedere erat alienus, et fidem prodere, legitimis imperii regibus debitam, noluit, opportunitatem vero libenter hanc arripuit, ut se ex Nora expediret. Finxit igitur sibi foedus placere, et se de conditionibus agere velle. Cum autem foederis formula ei esfet ab Antigono oblata, in qua ille primum quidem, ut invidiam evitaret, regum mentionem fecerat, sed Eumenem tamen sibi tantum obstrinxerat, hanc ille sic mutavit, ut cum regibus etiam Olympiadem nominaret, et promitteret, se eosdem cum illis amicos atque inimicos habiturum. Hisce mutatis, Eumenes formulam Macedonibus remisit, qui illum obfidebant, se paratum dicens, ut ita foedus ini-
ret, ipforumque iudicio permittit, utra foederis formula justior esfet. Tum illi Eumenis formulam statim adprobarunt, atque Nora abierunt, postquam Eumenes iusjurandum dederat. Hic vero, bene intelligens Antigono tale foedus numquam posse placere, quam primum potuit, suos ex Nora eduxit, atque obsides Cappadocum, quos habuerat, remisit. Jumenta statim, tentoria aliaque quibus opus habebat, ab urbibus vicinis accepit ², et undique eos collegit, qui antea sub ejus auspiciis militaverant, et nunc per regionem errabant.

¹ Diod. l. l. 50.

² Plut. c. 12, p. 500.

Alacriter hi, multique praeterea, ad eum confluerunt, ita ut brevi tempore duo millia secum haberet, praeter quingentos equites, quos ex Nora eduxerat. Cum his in Cappadocia versabatur jam Eumenes, quum Antigonus foederis formulam acciperet, qui tale foedus rejiciens, eum arctius etiam includi jusfit, re autem comperta, suis maxime iratus fuit, quippe qui gravissimum hostem e manibus dimississent ¹.

Polyperchon interea, ubi bellum cum Antigono, Ptolemaeo et Casfandro instare vidit, Eumenem Asiae praepone-re decreverat, ut sic Antigonum impediret, quominus in Europam transfiret, et, cum Hieronymus brevi ante rerum conditionem ei indicasset, ipsi omnes istas copias adungere statuit, quae regibus fidae in Asia manserant, nominatim Argyraspides, atque pecunias ei omnes administrandas permittere.

§ IV.

De ultimis, quae Eumenes cum Antigono gesfit, procliis.

In Cappadocia Eumenes versabatur, cum Polyperchontis et Olympiadis litteras accepit, quibus admonebatur, ut regum partes amplexus, inimicitias cum Antigono non deponeret, sive in Macedoniam transgressus, regum tutelam curare vellet, sive in Asia, exercitibus

¹ Diod. l. l. 53. Plut. l. l. 501.

pecuniisque acceptis, cum Antigono bellum mallet gerere. Praeterea scriptum erat, reges iussisse, ut provincia, ab Antigono adempta, ei redderetur, omniaque ipsi, quae antea obtinisset in Asia, restituerentur, eosque ipsi quingenta talenta largiri, quibus damna refarcirentur, et literas ad praefectos Ciliciae et pecuniarum custodes misisse, qui quingenta talenta et caeteras pecunias, quantis ad peregrinos milites conducendos indigeret, ipsi exhiberent, denique certiore eum fecerunt, se Argyraspidum trium millium praefectis mandasse, sacramento se Eumeni obligarent, eumque in omnibus alacriter iuarent, qui totius Asiae imperator, plena cum potestate, esset constitutus. Olympias praeterea Eumenem rogavit, quid expedire censeret, ipsane in Epiro remaneret, an rediret in Macedoniam. Huic ille primum suavit, ne se moveret et exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, et in neminem acerbior uteretur imperio: αὐτὸς δ' αἰεὶ τὴν εὐνοίαν βεβαιωτάτην πρὸς τοὺς βασιλεῖς τετηρηκώς, ἔκρινεν Ἀντιγόνῳ μὲν μὴ προσέχειν ἐξιδιαιζόμενον τὴν βασιλείαν - τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου παιδὸς προσδεομένου βοήθειας, διατε τὴν ὄρφανίαν καὶ διὰ τὴν τῶν ἡγεμόνων πλεονεξίαν, διέλαβεν ἀρμόζειν ἑαυτῷ πάντα κίνδυνον ἀναδέχασθαι τῆς τῶν βασιλέων σωτηρίας ἕνεκα¹.

¹ Diod. XVIII. 57—58. Nepos. c. 6. Plut. c. 13. p. 501.

His literis acceptis, Eumenes e Cappadocia in Ciliciam cum suis copiis tetendit, ubi Argyraspides, ducebus Antigene et Teutamio, castra habebant. Habuit eo tempore Eumenes peditum duo millia et quingentos equites, pluresque etiam exspectabat. Summa enim celeritate progredi debuit, quoniam Antigonus Menandrum cum copiis miserat, qui Eumenem in Cappadocia profligaret. Verum triduo ferius hic advenit, et, postquam frustra hostem persequi conatus fuisset, in Cappadociam rediit. Eumenes autem magnis itineribus, superato Tauro, in Ciliciam venit, ubi Argyraspidum duces illi obviam cum amicis proceserunt, ipsique sunt gratulati, qui e tantis periculis salvus evasisset, et ei, quantum in se esset auxilii, sunt polliciti¹. Nec tamen Eumenem latuit, quam invisus esset Macedonibus, qui imperium recusabant peregrini, quem ante ipsi captis damnaverant, praesertim cum ipsi duces dominandi cupidine flagrarent, milites autem invictus exercitus et tot victoriarum praefulgens gloria, omnes duces post Alexandrum fastidirent². Quapropter Eumenes pecunias accipere noluit, imperii simul speciem callide a se avertere studens. Dixit enim in somnio sibi apparuisse Alexandrum, regio ornatum indutum, qui ipsum jusisset tabernaculum regium constituere, quo duces convenirent, de rebus deliberaturi, cum enim se ipsis ita adfutu-

¹ Diod. XVIII. 59.

² Justin. XIV. 2.

rum pollicitum esse. Haec cum admodum Argyraspidum ducibus placerent, statim tabernaculum est confectum cum sella aurea, in qua sceptrum, diadema et arma Alexandri deposuerunt ¹. Cum igitur non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, quodammodo hic latebat, quum tamen per eum unum omnia gererentur ², et non tantum ducum invidiam a se avertit, sed eorum etiam, ipforum adeo militum, benevolentiam et favorem sibi conciliavit ³.

His ordinatis, Eumenes omnia ad bellum futurum paravit. Eos igitur, quorum fidem cognoverat, largissima pecunia instruxit, et per Asiam dimisit, ut magnis stipendiis milites conducerent. Nam pecuniâ abundabat, quum illi thesauri ei adescent, quos ex Asia Quin- da ⁴ Argyraspides adportaverant. Factum ita est, ut multi, e Cypro etiam et Graccia, ad eum confluerent, e quibus exercitum collegit decem millium peditum et duorum millium equitum, praeter eos, quos jam antea secum habuerat ⁵. Antigonus autem et Ptolemaeus, Eumenis fortunam moleste ferentes, quovis modo ei nocere

¹ Diod. XVIII. 60. sq. Plut. c. 13. p. 501. Polyæn. IV. 3. 2. p. 399 sqq.

Nepos. c. 7. 3.

³ Diod. XVIII. 61.

⁴ De situ vid. *Wesfel.* ad Diod. XVIII. 62. p. 303. *Droys.* p. 200.

⁵ E Nora eduxerat 500, collegerat antea 2000, (Diod. XVIII. 5. 9.) Argyraspides erant 3000, (ibid. c. 58) quibus si addiceret 12000, quos nunc collegit, Eumenes jam habuit 17500 milites.

studuerunt. Itaque Ptolemaeus cum classe ad Zephyrium Ciliciae appulit, ad eosque mittens, qui Quindis regiones thesauros servabant, iussit, in posterum nemo quicquam Eumeni solveret. Frustra, nam major apud eos erat Eumenis et regiae domus, quam illius auctoritas. Antigonus contra perfidiam Eumenem tollere studens, Philotam, unum ex amicis, cum literis ad Argyraspides ceterosque Macedones misit, qui Eumeni aderant, eique adjunxit triginta viros, qui Argyraspidum duces convenirent, ut eos ad conjurationem contra Eumenem incitarent. Hi tamen apud duces nihil effecerunt, et Argyraspides, literis acceptis primum tumultuantes, Eumenes monendo ita sedavit, ut majore etiam quam antea, benevolentia illum prosequerentur¹. Hic deinde cum exercitu ex Cilicia in Phoeniciam tetendit, atque urbibus naves imperavit, validam classem comparare studens, cujus ope Polyperchon maris imperium obtineret, et facile copias ex Europa in Asiam mittere posset². Iis non contentus, haud parvam pecuniam a civitatibus exegit, quam Polyperchonti mitteret. Haec classis in Rhosum Ciliciae portum appulerat, ubi praefectus Sostigenes ob aestum pelagi morabatur, cum Antigoni classis ex improvviso appropinquaret, quae, victoria in Hellesponto reportata, coronis spoliisque erat ornata.

¹ Diod. XVIII. 62—63.

² Diod. l. l.

Hanc ut viderunt Phoenices, direptis Eumenis pecuniis, in Antigoni triremes infilibant, qui ita repente magnam pecuniarum vim, multosque socios acquisivit¹. Antigono jam via patebat, qua in Europam transgrederetur, sed ille prius Eumenem devincere voluit, quam ex Asia abiret. Viginti igitur millia peditum et quatuor millia equitum ex toto exercitu elegit, qui maxime expediti essent, quibuscum in Ciliciam se contulit, ut Eumenem superaret, antequam majores hic copias contraxisset. Hic autem, quid rei esset intelligens, per Coelo-Syriam agmen duxit, ut ad superiores imperii provincias perveniret. Postquam Euphratem transgrediens, incolarum incurfione suorum nonnullos amisisset, superato etiam Tigride, in pagis Babyloniae, quae Carae dicuntur, hiemem transigere decrevit². Res Asiae quoque Eumenis consiliis haud parum profuturae videbantur, nam cum Python, Mediae Satrapes et στρατηγὸς τῶν ἄνω Σατραπειῶν ἀπασῶν constitutus, eo imperio insolentius usus esset, reliqui Asiae Satrapae sese contra eum conjunxerant, eumque coegerant provinciam relinquentem, ad Seleucum Babyloniae praefectum aufugere³. Eumenes igitur non tantum omnes ad bellum paratos invenit, sed, si sese cum alterutris conjungeret, statim multa habuit, quibus adjutus multo faci-

¹ Polyæn. IV. 6. 9. p. 375.

² Diod. XVIII. 73. XIX. 12. cf. *Droys* l. l. p. 263.

³ Diod. l. l. 14.

lius bellum cum Antigono gereret. Itaque statim ad Seleucum et Pythonem misit, ut illi regum causae opem ferrent, et secum Antigono resisterent. Verum illi, regibus quidem affirmarunt se auxilium laturos, sed numquam Eumenis imperata facturos, cui publico consilio Macedones poenam capitalem irrogavissent: et simul per legatos Macedonum animos ab Eumene abalienare frustra conati sunt. Quae ut Eumenes audivit, suis ob fidem laudatis, Tigrim iterum transgressus est, castraque posuit ita, ut trecentis stadiis a Babylone abesset, quo majorem Seleuco terrorem injiceret, et hinc Susa progredi posset, ubi reliquos etiam Satrapas cum suis copiis convenire placuerat. Cum tamen haec regio diutius commeatum exercitui praebere non posset, ad alteram Tigridis ripam redire Eumenes constituit. Seleucus autem et Python, ante transitum perfectum, navibus quibusdam appulerunt ad illum locum, quo Eumenes castra habebat, et quovis modo Macedonibus persuadere studuerunt, ut Eumenem defererent. Cum tamen frustra hoc se agere intellexissent, fossam diu obstructam aperiri jussit Seleucus, quo factum, ut, tota regione submersa, Eumenis exercitus in summum periculum adduceretur. Postridie igitur Eumenes, impedimentis relictis, suos ad alteram fluminis ripam traduxit, nec Seleuci equites, numero quippe inferiores, transitum impedire potuerunt. Nocte deinde ingruente, incolarum aliquis iis indicavit, quae

modo aquam abducerent, quo facto, iterum flumen transierunt, ut impedimenta recuperarent. Seleucus hoc animadvertens, cum Eumenem suam provinciam relinquere, quam in ea manere mallet, legatos misit, qui inducias facerent. Eumenes igitur continuo in Susianam contendit, exercitu in tria agmina diviso, ne victus deficeret. Et cum jam antea ad Satrapas superiorum provinciarum regum litteras perferendas curavisset, nunc iterum misit, ut cum iis copiis ipsi obviam venirent ¹, quas, duce Peuceste, collectas habebant ². Antigonus quidem, quominus hae copiae conjungerentur, impedire studuit, verum Eumenes longius jam progressus erat, quam ut praeverti res posset, quapropter redire debuit, ut majores copias contraheret. Quod vero facile exspectares, revera accidit: vix enim Eumenes se cum Satrapis conjunxerat, quin lites et contentiones de principatu orirentur. Quamvis enim Eumenes summus belli dux creatus esset, aderant tamen alii, qui aegerrime imperium ei concederent: nec ante res est composita, quam, Eumenis suafu, morem adoptarent, ante jam inductum, ut duces deliberaturi, quotidie ad regium tabernaculum convenirent ³. Quamvis autem

¹ Diod. l. l. 12. 13.

² De numero harum copiarum vid. Diod. l. l. 14. 28. ubi totus Eumenis exercitus constituisse dicitur triginta quinque millibus peditum, equitum sex millibus et centum, et elephantibus centum et quatuordecim, cf. *Droysen* l. l. p. 266.

³ Diod. l. l. 15.

Eumenes copias longe plures, quam antea habens, facile jam Antigono resistere posse videretur, ab altera tamen parte luxuria et mollities, quae Satraparum exercitum non minus, quam summa morum corruptio, invaserant, non potuerunt non Macedonibus aliisque copiis, quas Eumenes adduxerat, vehementer nocere. Omnes enim Macedones effuse adulabantur, quos quotidie ad convivium vocabant, *καὶ ὀλίγου χρόνου τὸ στρατόπεδον ἀσπασίας πανηγυριζούσης καταγωγίον ἐποίησαν, καὶ δημαγωγούμενον ἐπὶ αἵρέσει στρατηγῶν ὄχλον, ὥσπερ ἐν ταῖς δημοκρατίαις*¹. Verum cum Antigonus appropinquaret, et pugna instaret, omnes se ad Eumenem converterunt, quippe qui solus talis videretur, qui illi resistere posset. Nam Antigonus cum Seleuco et Pythone Tigrim superaverat, et celeriter contra hostes Susa versus contendit. Cujus rei Eumenes certior factus, Xenophilum arcis Suforum praefectum, eam jusfit acerrime contra Antigonum defendere. Ipse autem, postquam Macedonibus sex mensium stipendia solverat, et duobus talentis Eudamum, qui elephantibus praeerat, sibi conciliasset, ad flumen Pasitigrim exercitum duxit, quod transitu difficillimum, unius diei iter a Susis abest. Eumenes totam hujus fluminis ripam praefidiis firmavit, arcensis etiam e Perfide decem millibus sagittariorum, expectans, quid Antigonus acturus esset. Hic, cum arcem Suforum frustra esset aggressus, Seleucum ibi

¹ Plut. 1. 1. 13. p. 502.

cum exercitus parte reliquit, et, multis suorum folis aestu amisissis, ad Copratem pervenit, quod flumen, in Pasitigrim influit. Illud transire sibi proposuerat, sed Eumenes, quid ageretur intelligens, cum quatuor millibus peditum et mille trecentis equitibus, quam celerrime potuit, se ad Copraten contulit. Ibi hostium ultra tria millia peditum, et equites sexcentos, qui jam transerant, offendit, et praeter hos sex millia eorum, qui sparsim pabulandi causa transierant, quos omnes non tantum in fugam dedit, sed, aliis aquâ submersis, aliis caesis, ad quatuor millia captivos cepit¹. Nec Antigonus auxiliari suis potuit, quia navigia non habebat, quibus flumen transfret. Hac ille clade adeo fuit percussus, ut ad urbem Badacam recederet, mox autem exercitum in Mediam ducere decerneret, ut ibi milites reficeret, quorum animi itinerum difficultate et acceptâ clade haud parum infirmati erant. Quo audito, qui cum Eumene conjuncti erant Satrapae, in varias sententias abierunt, Eumenes enim, quique cum ipso ex Asia minore advenerant, illuc redire cupiebant, ceteri contra bellum in Asia superiore confici maluerunt. Quae contentio cum rebus graviter nocitura videretur, quoniam separati hostibus impares essent, Eumenes iis concedendum ratus, in Asia superiore manendum decrevit. Motis igitur a Pasitigride castris, viginti quatuor dierum itinere ad Persepolin in Persiam pervene-

¹ Diod. l. l. 17. 18. Plut. l. l. p. 50.

runt, ubi Peucestes exercitum lautissima ratione excipiens, festum magnificentissimum Philippi et Alexandri memoriae instituit, et nihil omisit, quo militum animos sibi devinciret. At Eumenem non latuit, quid ille mente agigaret, qui cum eum militum favore cumulatū videret, metuens ne, quod affectabat, summum sibi imperium acquireret, literas quasdam fictas protulit, quibus Peucestae superbiam deprimeret, suamque augeter auctoritatem. Syriacis illae literis erant conscriptae, et ab Oronte Armeniae praefecto acceptae dicebantur. His autem continebatur: Olympiadem, una cum filio Alexandri, Macedoniae regnum, interfecto Casandro, recuperasse, et Polysperchontem jam cum regii exercitus parte, in Asiam contra Antigonum transiisse, eumque Cappadociae imminere. Hae literae cum a praefectis militibusque lectae essent, res ita commutata est, ut qui Eumenem antea fere contemnerant, jam summopere eum colerent, idque magis etiam, postquam Eumenes Silyrtium Arachosiae praefectum, in iudicio vocatum aufugere coegisset. Eumenes ita, summa in exercitu auctoritate recuperata, omnes dicto obedientes habuit, et quo magis suos alacres et promptos ad officia redderet, comitate et benevolentia, cum alios, tum ipsum Peucestem sibi devinxit. Praeterea, pecuniā se indigere fingens, quadraginta talenta ab iis ducibus est mutuatus, quos maxime sibi infestos cognoverat, quo factum, ut illi,

metuentes de pecunia, ipsius salutem maxime curarent, et fidissimi corporis custodes, fociique certaminum essent¹.

Dum haec agebantur, Antigonus ex Media in Persiam exercitum duxit, et Eumenes ei obviam progressus, certamen committere constituit. Verum cum, altero die, Eumenes sacrificii opportunitate exercitum laute excepisset, et militum animos oratione confirmasset, ex immoderato vini usu in morbum incidit, atque per aliquot dies morari debuit. Malo vero sensim remittente, copias procedere iussit, ipse in lectica agmen sequutus, ne tumultu et clamore militari turbaretur². Tum vero in primis apparuit, quantum omnium iudicio caeteris omnibus praestaret Eumenes peritiâ militari. Nam cum unius diei spatium exercitus a se invicem abessent, et utrique ad pugnam se pararent; Antigonus quidem facilem sibi fore victoriam speravit, si Eumenes abesset, alter vero exercitus, demissis animis, rebus desperavit, si illo duce careret. Quin, cum hostes in conspectum venissent, Macedones pugnatos se negarunt, nisi Eumenes ipsos ordinasset, nec prius progredi voverunt, quam ille in lectica positus ad eos esset delatus, et manu omnes salutasset. Tum alacriter arma ceperunt, hostes ad pugnam provocantes, et Antigonus rationem videns, qua milites ordinati essent,

¹ Diod. l. l. 21—24. Plut. l. l. 14. Polyæn. IV. 8. 4
P. 402.

² Diod. l. l. 24.

statim Eumenem rebus interfuisse intellexit. Lecticam autem per ordines hostiles delatam conspiciens, Τοῦτ' ἦν τὸ Φορεῖον, inquit, τὸ ἀντιπαραταττόμενον ἡμῖν, atque manus conferere non ausus, exercitum abduxit¹. Trium igitur stadiorum intervallo castra utrique posuerunt, et per quatuor dies agros depopulati sunt. Quinto tandem die Antigonus legatos ad Eumenis castra misit, qui Satrapas excitarent, ut Eumenem relinquerent, et Macedonibus reditum in patriam et honores promitterent. Verum non sunt admissi, et Eumenes, cum suos ob fidem laudasset, simul eos monuit, ut ab hostium fallacia in posterum etiam sibi caverent. Regio, in qua tum castra habebant, inculta erat, et non diu tantos exercitus alere potuit, tridui vero via aberat regio Gabiene dicta, quae fertilissima non tantum, sed ab ipsa etiam natura munita erat; huc igitur nocte insequente Antigonus se conferre decrevit. Hoc consilium transfugae Eumeni indicarunt, qui eam regionem praecoccupare cupiens, statim quosdam dimisit, qui transfugarum specie, Antigono renuntiarent, hostes noctu castra esse invasuros. Hic igitur, acie instructa, hostes expectavit, nec ante se delusum ab Eumene sensit, quam hic jam castra reliquisset, et longe fuisset progressus. Ille tamen cum quovis modo Eumenem persequi constituisset, Pythonem iussit, cum reliquis sequeretur, ipse, assumptis equitibus, quam celer-

¹ Plut. l. l. 14. 15.

rime potuit, procesfit, et prima luce extremum hostium agmen assequutus est. Tum Eumenes hostes confpicatus, totum Antigoni exercitum brevi adfuturum putans, suos subsistere iussit eosque in aciem eduxit. Interea Antigonus reliquas copias expectavit, quas, ut advenerant, statim ordinavit. Summa tum arte uterque imperator milites disposuit, nec quicquam omisit, quod rebus prodesse posset, et, quum jam ferveret pugna, ita prompte et callide duces omnia administrarunt, ut alter alterum superare non posse videretur. Accurate Diodorus Siculus¹ hanc pugnam descripsit, nec immerito, nam fuit celeberrima, quae in hoc bello locum habuit, quamvis rei exitus anceps fuerit. Cum per totum diem acerrime pugnatum esset, uterque tandem imperator suis receptui signum dedit. Cum autem nox ingrueret, et neutra pars se victam fateri vellet, stabant denuo exercitus instructi, ut pugnam brevi instauraturi viderentur. Verum omnes itinerum molestiis et pugnae laboribus adeo erant confecti, ut ad mediam tandem noctem utrique recederent, castra metati centum fere stadiorum intervallo a loco, ubi pugnatum fuerat. Tum Eumenes ad locum pugnae redire voluit, ut caesos tolleret, et ancipitem victoriam sibi asfereret, sed, cum plurimi obniterentur,

¹ Diod. l. l. 27—31. cf. *Droys*. l. l. p. 284 sqq. De numero copiarum, quas uterque habuerit, res incerta est, cum Diodori textus corruptus videatur.

qui ad sua impedimenta reverti cupiebant, nec tutum videretur eorum nunc desiderii reniti, propositum misum fecit, quo factum, ut prior Antigonus suos sepelire posset sibi que victoriam adscribere. Cum hoc fummo mane peregisset, statim longe ab hostibus recedere constituit, Eumenis vero legatum non ante vesperam demisit, caesorum sepulturam in crastinum promittens. Noctu autem castris motis, in Gadamartam Mediae provinciam se contulit, quo copias reficeret, et Eumenes, de Antigoni discesu certior factus, milites suos nimis defesos habuit, quam ut eum persequi posset. Quapropter postridie mortuos magnifico funere cum extulisset, ad Gabienem profectus est¹, ut ibi hiemem transigeret.

Castra ibi habebat non ut voluit, neque ad usum belli, sed ut militum cogeat voluntas, qui luxuriosam vitam agebant, et late vagabantur, ut nonnulli mille stadiis remoti essent². Hoc Antigonus cum comperisset, uti Cornelius Nepos narrat, intelligeretque, se parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duae erant viae, quibus ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adversariorum hibernacula posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quae nemo incolebat propter aquae inopiam, ceterum dierum erat fere decem. Illa autem, qua

¹ Diod. l. l. 32. 34. Polyæn. IV. 6. 10. p. 376.

² Plut. l. l. 15. Nepos. l. l. 8. 1. 3.

omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat am-
 fractum, sed erat copiosa, omniumque rerum abun-
 dans. Hac si proficisceretur, intelligebat, prius adver-
 sarios rescituros de suo adventu, quam ipse tertiam
 partem confecisset itineris. Sin per deserta loca conten-
 deret, sperabat, se imprudentem hostem oppresurum.
 Ad hanc rem conficiendam, imperavit, quam plurimos
 utres atque culleos compararentur: post haec pa-
 bulum: praeterea cibaria cocta dierum decem: atque
 quam minime fieret ignis in castris. Iter, quod habe-
 bat, omnes celat. Sic paratus qua constituerat, pro-
 ficiscitur. Dimidium fere spatium confecerat, quum ex
 fumo castrorum suspicio allata est ad Eumenem,
 hostem adpropinquare. Conveniunt duces: quaeritur,
 quid opus sit facto? Intelligebant, omnes, tam cele-
 riter copias contrahi non posse, quam Antigonus
 adfuturus videbatur. Tum, omnibus titubantibus et de
 rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celerita-
 tem velint adhibere, et imperata facere, quod ante non
 fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quin-
 que hostis adesce posset, se effecturum, ut non mi-
 nus totidem dierum spatio retardaretur: quare circum-
 irent, suas quisque copias contraheret. Ad Anti-
 goni autem refrenandum impetum, tale capit consilium.
 Certos mittit homines ¹ ad infimos montes, qui obvii

¹ Plut. c. 15. Diod. l. 1. c. 38, narrant, ipsum Eumenem cum
 iis, qui praesto erant, copiis, montes occupasse, ibique ignes
 accendisse, et hoc fortasse verius.

erant itineri adversariorum, iisque praecipit, ut prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos eosque secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant, ut adsimulata castrorum consuetudine, suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, deque eorum adventu praenuntiatum, idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter praeceptum curant. Antigonus, tenebris obortis, ignes conspicitur: credit, de suo adventu esse auditum, et adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, et quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, et illum amfractum longiorem copiosae viae capit, ibique diem unum operitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret¹. Interea Eumenes copias undique omnes contraxerat, praeter elephantas, qui longius advenire debebant. Quos cum Antigonus audivisset, praesidio nudatos, non procul a suis castris abesse, opportunitate usus statim misit, qui ex improvviso belluarum ductores aggredierentur. Eumenes vero quid futurum esset, praevidens, suorum misit equites mille et quingentos, cum peditum mille, qui opportune advenientes, animalia periculo exemerunt². Ita effectum erat, ut Eumenis auctoritas apud milites plu-

¹ Nepos. l. l. 8—9. cf. Polyæn. IV. 8. 4. p. 403. IV. 6. 11. p. 376 sqq.

² Diod. l. l. 39.

rima esset, omnesque eum solum ducem praedicarent, quo tamen haud levis ei invidia apud Argyraspidum duces, ceterosque Satrapas, conflata fuit, ita ut haud deessent, qui illum quovis modo e medio tollendum esse affirmarent. Convenerat tandem inter eos, statim post pugnam, quae instabat, eum interficere, sed Eudamus, qui elephantes ducebat, et Phaedimus, de pecunia metuentes, quam antea ei mutuam dederant, ad Eumenum rem detulerunt. Quo ille nuntio haud leviter est commotus, bene praevidens, actum esse de salute, et omnia tanquam brevi moriturus, ordinavit, delens omnia scripta, ne hostes inde opportunitatem caperent, ut amicos molestiis afficerent. Inter belluarum turbam versamur, Eumenes ad amicos dixit, et varie mente agitans, nunc Antigono victoriam prodere, mox in Mediam aufugere, vel ad Armeniam et Cappadociam se convertere voluit ¹. Tandem in victoria omnem spem reponens, copias in aciem eduxit. Habebat tum triginta sex millia peditum et septingentos, equitum sex millia et quingentos, et elephantes centum et quatuordecim ². Antigonus viginti duo millia peditum, novem equitum millia et belluas sexaginta quinque duxit. Uterque exercitus jam de summa rerum disceptaturus, instructus stabat, Eumenes suos ad pugnam incitans, per

¹ Plut. l. l. 16.

² Diod. l. l. 40, ubi videtur pro πενήκοντα legendum esse πεντακόνσιοι, quod *Droys*. l. l. p. 298 tacite emendavit.

ordines ferebatur, acclamabant ei milites et Argyraspides, bono eum animo esse jubentes, quippe qui nunquam hostibus essent cesfuri. Miserunt etiam hi ad Macedones, qui apud Antigonum erant, iis exprobrantes: *ὦ κακὰ κεφαλαί, ἐπὶ τοὺς πατέρας ἀμαρτάνετε.* Sic omnes alacriter se ad pugnam pararunt. Regio autem, ubi pugnatum fuit, adeo arenosa erat, ut statim tantus ab equitatu pulvis excitaretur, ut, si quis vel paululum abesfet, quid ageretur videre non posset. Quo animadverfo, Antigonus equites leviter armatos hostium cornu clam praetergredi jusfit, et, dum ceteri pugnae essent intenti, castra, quae quinque fere stadiis abesfent, invadere et impedimenta diripere: quod illi haud difficulter perfecerunt. Interea summa virtute Argyraspides pugnarunt, et Antigoni copias, quamvis numero superiores, cito in fugam verterunt, ita ut facile victoriam Eumenes reportasset, nisi Peucestes cum majore equitatus parte se ex proelio subduxisset, sive ille ignavia hoc fecerit, sive ab Antigono fuerit corruptus. Frustra Eumenes cum paucis reliquis equitibus, Antigoni equitatu resistere conabatur, et numero victus ad castra recedere debuit. Ibi omnia direpta inveniens statim ad Peucestem misit, ut se ipsi demum adjungeret, Antigonum conjunctim aggredere, et impedimenta recuperarent, sed frustra. Nam ille longius aufugit, nec Eumeni copiae numero sufficientes aderant, quibus hoc perficere posset, vel Argyraspidi-

bus auxillum praestare, qui, se ab equitatu destitutos videntes, ad flumen quoddam recesserant, Peucestem, tanquam cladis auctorem, criminantes. Cum ibi etiam duces convenerant, de rebus deliberantes, Satrapae ad superiores provincias statim esse redeundum censuerunt, Eumenes contra iterum in aciem descendere voluit, quia Antigoni quoque copiae superiore certamine magnam stragem acceperant. Macedones vero milites neutrum se facturos affirmabant, cum, impedimentis captis, uxores et liberi in hostium potestate essent. Quocirca tum quidem nil constitutum est¹. Macedones autem statim ad Antigonum legatos de impedimentis aliisque miserunt, quibus ille se omnia redditurum pollicitus est; si Eumenem sibi traderent. Tum Argyraspides, quibus certe duces suafores fuerunt, rem nefandam perpetrarunt, et imperatorem hostibus prodidere. Qua de re audiamus Plutarchum, qui accuratissime magni viri eadem descripsit. Primum quidem, inquiet, Macedones eum convenerunt, ut ipsum obfervarent, alii amisfa impedimenta deplorantes, alii bono esse animo eum, victorem quippe, jubentes, alii alios duces criminantes. Deinde (cum Eumenes aufugere, rem suspicatus, conaretur²) impetu facto, gladium ei eripuerunt, manusque cingulo in tergum

¹ Diod. l. l. c. 39—43. Plut. l. l. c. 16. Polyæn. IV. 6
43. p. 379 sq. Justin. XIV. 3.
² Justin. l. l. 4.

ligarunt. Cum vero Nicanor ab Antigono missus esset, qui illum abduceret, ut per medios Macedones traheretur petiit sibi que dicendi copia daretur, quippe qui non pro se deprecari vellet, sed aliquid dicere, quod ipsis profuturum esset. Cum igitur omnes tacerent loco edito stans et vincas manus ostendens, „ Quale, inquit, O pessimi Macedonum, tropaeum Antigonus de vobis statueret potuit, turpius illo, quod vos ipsi, imperatorem prodentes, statuistis? Nonne est indignum, victores vos victos fateri propter impedimenta amissa, quasi scilicet in illis, non in armis esset sita victoria, et imperatorem vos vestrum tradere, ut ea nempe reciperetis? Equidem invictus ducor, hostium victor, a sociis proditus. Vos autem ego, per Jovem Militarem et Deos, qui iuribusjurandis praesunt, obtestor, hic vos me interficite: utique enim, hic etiam caesus, a vobis necatus dicar. Neque Antigonus factum reprehendet, mortuum enim Eumenem, non vivum cupit. Sin parcere manibus volueritis, alteram mihi manum solve, illa rem ipse perficiam, aut, si gladium mihi non creditis, projicite me vinctum elephantibus. Id si feceritis, infontes vos dicam, ut qui sanctissime et justissime imperatorem tractaveritis.” Haec Eumenis verba apud reliquam multitudinem miserationem excitarunt, Argyraspides vero clamarunt, ut statim abduceretur, non enim esse iniquum, si iste Chersonesita lugeret, qui innumeris bellis Macedones exercuerit. Simul

citissime eum abduxerunt, et Antigonus seditiosam tur-
 bam metuens, elephantes decem multosque milites mit-
 tere debuit, qui eam reprimerent. Ipse vero Eumenis
 adspectum non sustinuit, cum veteris amicitiae et con-
 suetudinis recordaretur. Custodum vero praefecto, ro-
 ganti, quemadmodum eum servari vellet? Ut acerrimum,
 respondit, leonem aut ferocissimum elephantum. Deinde
 tamen gravia vincula ei adimi iussit, et amicos, qui
 colloqui vellent aut necessaria adferrent, admittere per-
 misit. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus
 hominum, et qui propter odium gaudium ex ejus casu
 percipere vellent, et qui propter veterem amicitiam
 colloqui eumque consolari cuperent: multi etiam, ut for-
 mam cognoscerent, qualis esset, quem tandem timuis-
 sent, cujus in pernicie positam spem habuissent victo-
 riae. Antigonus interim, cum solus de eo confi-
 tuere, servaret eum, nec ne, non auderet, ad con-
 siliium retulit, ubi Nearchus et Demetrius Eumenem
 servare quovis modo conati sunt, ceteri vero omnia
 opera obstiterunt, quia videbant, Eumene recepto, omnes
 prae illo, parvos futuros. At Eumenes, Nepos narrat,
 cum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem
 summa imperii erat custodiae, se mirari, quare jam ter-
 tium diem sic teneretur. Non enim hoc convenire An-
 tigoni prudentiae, ut sic deuteretur victo, quin aut
 interfici, aut misum fieri juberet. Hic cum ferocius
 Onomarcho loqui videretur. Quid? tu, inquit, animo

si isto eras, cur non in proelio cecidisti potius, quam in potestatem inimici venires? Huic Eumenes, Utinam quidem istud evenisset, inquit, sed eo non accidit, quod nunquam cum fortiore sum congressus: non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia cecidi. Tum Onomarchus, Nunc igitur, inquit, cum fortiorem inveneris, opportunum ipsi tempus expecta. Cum autem Antigonus eum interficere constituisset, sed vereretur, ne qua seditio in exercitu oriretur, si eum diutius fervaret, vetuit ad eum quemquam admitti, et quotidianum victum amoveri jusfit. Negabat enim, se ei vim adlaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non amplius, quam triduum, fame fatigatus, cum castra moverentur, insciente Antigono, jugulatus est a custodibus. Antigonus Eumenem mortuum propinquus ejus sepeliendum tradidit, qui, militari honestoque funere, comitante toto exercitu ejus cadaver humaverunt, ejusque ossa ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberosque deportanda curarunt¹.

Hunc vitae exitum Eumenes habuit, annos quinque et quadraginta natus, cum ab anno vigesimo septem annos Philippo adparuisset, et tredecim apud Alexandrum, eundem locum obtinuisset². Deinde vero inter eos, qui post

¹ Plat. l. l. c. 17—19. Nepos. l. l. c. 11—13. Justin. XIV.
² Diod. Sic. l. l. 41. Polyæn. IV. 6. 13. p. 381. Orosius III. 23.
 2 Nepos. l. l. 13.

hujus mortem de imperio certarunt, eminuit, et meliore profecto fortuna dignus fuit, cum ob virtutem et prudentiam, tum ob fidem intemerate servatam. Prius proditus a suis, quam ab hostibus victus est, et incertum manet, quid magis in ipso admirandum sit, peritia et calliditas, an vero animus integer et generosus, quem per totam vitam ostendit. Quo majores autem in illo elucent virtutes, eo magis dolendum, tam pauca de majore vitae parte nobis esse tradita. Ea tamen, quae de illo cognovimus, adhibentes, viri mores adumbrare et investigare consilia, quae per totam vitam sequutus fuerit, aliquo modo possumus. Ita, antiquorum vestigiis insistentes, Eumenis quasi imaginem nobis proponere, et virum cognoscere licebit, quem ex omnibus magnis viris, quos illa aetas tulit, praestantissimum, sed miserrimum simul merito dixeris. Vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate et celeritate ingenii, et cum perfidus esse nollet, suorum cecidit perfidiâ.

P A R S T E R T I A .

EUMENIS CHARACTERISMUS.

Cum jam de Eumenis vita egerimus, superest, ut ipsum virum etiam magis ex iis cognoscere studeamus, quae de ipso veteres tradiderunt. Eumenis igitur indolem et mores describere conabimur, eaque colligere, quae hac de re apud antiquos exstant, quaeque ipsi efficere nobis posse videmur ex universa ejus agendi et cogitandi ratione. Deinceps vero id investigare studebimus, quod per totam vitam sibi propositum habuit, quale fuerit, et quid tandem, omnes illas molestias et bella fuscipiens, efficere voluerit. Si enim regni aliquam sibi partem vindicare cupiisset, multo certe facilius fuisset, si Cratero vel Antigono se adungere, quam cum iis certare, maluisset. Hoc ceteri studuerunt Alexandri duces, qui imperium dilacerarunt; sed aliud quid Eumenes voluit. Ille apud Philippum et Alexandrum scriba fuerat, cum regibus diu fuerat versatus, et, iis mortuis, alia plane sequutus politica consilia videtur. Tandem autem animadvertere lubebit, quantum Eumenis nomen apud ceteros Alexandri duces valuerit, quantaque ejus fuerit apud eos

auctoritas, et mors ejus quid effecerit. Sic enim Eumenem demum rite cognoscere poterimus, atque juste de ipso existimare, qui quantus vir fuerit: sic in primis adparebit, si cum iis contuleris, qui aetate ei superiores, virtute et ingenio inferiores fuerunt, quibusque omnibus ille restitit solus conjunctis.

§ I.

Eumenis mores et ingenium.

Quicumque Eumenis vitam considerat, hunc continuo advertere debet, quod jam Philippum in puero admiratum fuisse antiqui narrarunt, affirmantes, τὸν Εὐμένε Φανέντα συνετὸν καὶ ἀνδρεῖον ἀρέσαι τῷ Φιλίππῳ¹. Quid enim in ipso magis admiramur, quam prudentiam, solertiam, fortitudinem, quae quidem virtutes in illo ita elucet, ut nescias quamnam principem dicas. Quod si hoc tantum de Eumene constaret, scribam eum apud Philippum et Alexandrum fuisse, facile tamen efficere possemus, prudentiâ et solertiâ eum fuisse insignem, nunc vero, quae deinde acciderunt, magis etiam illud probant. Animadvertenda in primis sagacitas, qua cum hominibus sibi infestissimis versari, eos delinire, sibi que adeo conjunctos reddere solebat. Invisus per totam vitam fuit Macedonibus, qui peregrinum oderunt. Propterea post Alexandri mortem, noluit primo

¹ Plut. l. l. c. 1. p. 488. 7.

se rebus immiscere, et exspectavit, donec ipso carere amplius non possent. Tum summa arte factiones inter se conjunxit, et, ut Plutarchus ait, *κατεπράυνε πολλοὺς καὶ πρὸς τὰς διαλύσεις ἡδίους ἐποίησεν*¹. Deinde alios alia ratione sibi benevolos effecit, et apud se retinuit. Cum Craterus appropinquaret, rem suis retinuit, et huic sagacitati victoriam debuit. Benevolentia et comitate Teutamum et Antigenem sibi devinxit, qui antea ejus exitium optaverant. Argyraspides toties sollicitatos ab hostibus, modo oratione et verbis, modo constantia et virtute, lenitate interdum et dolo, sibi obstrictos habuit. Qua in re minime negligendum, summam semper Eumenem ostendisse animi humani cognitionem, quam tum certe sibi comparaverat, cum scriba regius omnibus rebus interesset, quaque effectum est, ut eo semper modo cum hominibus versaretur, qui tempori et opportunitatibus esset aptissimus. Cum suos celare non posset, quae post Perdiccae mortem Macedones de ipso decrevisent, ipse iis indicavit, et omnibus liberam dedit discedendi optionem, si quis ea timeret: quo factum, ut omnes arctissime sibi adjungeret, quippe qui turpe putarent ducem tam candidum et generosum deserere. Paulo post literae in ejus castris repertae erant, quibus milites ad Eumenis caedem incitarentur. Ille gratias suis pro fide agens, hostium machinationes in suam rem convertit, et

¹ Plut. l. l. c. 3. p. 491. 4.

a se confectas dixit, ut militum animos experiretur. Fastum Peucestis fictis literis depressit, quas sagacissime composuerat, et auctoritatem, quam fere amiserat, majorem quam antea recuperavit. Argyraspidum ducum superbiam somnio quodam evitavit, et vana quadam specie ita eos delusit, ut ex inimicis fere amicos haberet. Quid dicam de solertia, qua hostium consilia cognoscere et praevertere solebat, de ejusque prudentia militari? Numquam ex improvviso eum aggredi potuit Antigonus, quamvis saepius conaretur, nec unquam Eumenes victus est, nisi suorum contumacia et proditione. Repetere hoc loco omnia strategemata nil attinet, quae in Eumenis vita memorantur, verum ne hoc praetervideamus, quanta nempe arte usus sit dicendi facultate, qua pollebat, ea semper proferens, quae proposito aptissima essent. Erat enim, Plutarchus inquit, εἰπεῖν δ' οὐ δεινός, αἰμύλος δὲ καὶ πιθανός¹, ita ut facillime audientium animos flecteret. Cum Norae inclusus esset, ille suis sermonibus in primis militum animos exhilaravit, τὸ συσσίτιον ὁμιλίᾳ χάριν ἐχούση καὶ φιλοφρασύνην ἐφηδύων². Solebat autem Eumenes verba ad eorum captum componere quos alloquebatur. Sic, cum aliquando Antigonus Macedones suis legatis corrumpere conatus fuisset, illosque milites repudiavissent, Eumenes, in medium

¹ Plut. l. l. c. 11. p. 499. 30.

² Plut. l. l.

procedens, ipfos collaudavit, καὶ λόγον εἶπε τῶν παρα-
 δεδομένων καὶ παλαιῶν, οὐκ ἀνοίκειον δὲ τῆς περιστασίας.
 Leo, inquit, puellae amore correptus, cum puellae
 patre de nuptiis egit, qui paratum se affirmavit ad lo-
 candam ei filiam, verum se dentes atque ungues me-
 tuere dixit, ne post matrimonium aliquando iratus, cru-
 delius in puellam faeviret. Leo igitur ungues simul
 cum dentibus sibi extraxit, et pater omnia cum amisisse
 videns, quibus metuendus fuerat, facile eum intere-
 mit. Tum subjunxit, τὸ παραπλήσιον οὖν ποιεῖν καὶ
 τὸν Ἀντίγονον, μέχρι τούτου γὰρ ποιεῖσθαι τὰς ἀπαγ-
 γελίαις, ἕως ἂν τῆς δυνάμεως κυριεύσῃ, καὶ κολάσῃ τῆν-
 καὶ τα τοὺς ἀΦηγουμένους ¹. Qua quidem oratione quid
 accommodatius dici potuerit, non video, nec mirum
 summo eam applausu milites excepisse. Nobis una
 cum Hieronymi operibus, (hic enim probabiliter plures
 memoriae mandaverat) Eumenis orationes perierunt,
 sed haec, non minus eâ, quam ad milites habuit,
 quum ipsum prodiderant, masculam quandam eloquen-
 tiam refert, qualem in homine militari expectamus.
 Quod autem in imperatore summum est, tanta fuit
 Eumenes fortitudine, ut non inanis esset jactatio, cum
 se fortiorem neminem invenisse diceret. Testis sit illa
 cum Neoptolemo *μονομαχία*, et tot certamina, in qui-
 bus ipse inter primos versabatur. Haec vero temperata
 erat modestiâ, moderatione et generositate summa.

¹ Diod. XIX. 25. ✕

Post pugnam cum Cratero commissam, lenitate sibi Phalangem captivam devincire studuit, et cum Perdiccas ab eo defecisset, multique eum sequuti essent, non nisi eos punivit, qui rei auctores fuerant, reliquos tanta benevolentia tractavit, ut illaesos ad suos ordines remitteret. In moribus Eumenis comitas ingeniique cultus dominatur, quem in regum aula sibi comparaverat, nec inter medios etiam milites amisit. Nihil rude aut agreste, nihil quoque inhumanum aut crudele in ipso animadvertimus. Pacis artibus imbutum ingenium semper manifestavit, et amari se a suis, quam metui maluit. Quod autem antiqui jam sunt admirati, quoties de Eumene agebant, fuit ejus constantia, illaque animi vis, qua sibi res, non se rebus submittere conabatur. Nulla impedimenta, ne ea quidem, quae superari posse non viderentur, eum umquam a proposito abducere poterunt, et, cum ab eo inde tempore, quo mortuus est Alexander, omnia ei adversa viderentur, animum non despondit, sed quo majora imminebant pericula, eo minus spem submittebat. Cum Craterus appropinquaret, militibus suis fidem habere nullam Eumenes potuit, oppositus ei erat optimus dux omnium, qui apud Alexandrum fuerant, cum copiis longe peritissimis: non tamen ille metuit, nec motus est promissionibus hostium. Postea ab Antigono fugato et Norae incluso, quae ei spes superesse poterat? Quid ageret ab hostibus cinctus et cum parva manu relictus? *Ἄντῶς δδ,*

inquit Diodorus, πολλῶν καὶ ποικίλαις κεχρημένους τοῦ βίου μεταβολῶν, οὐκ ἔταπεινῶτο τῷ Φρονήματι ¹, sed omnes Antigoni promissiones rejecit, et semper spem salutis conservavit. Licet deinde multis se invisum sciret, nec nisi difficile alios secum duces retineret, noluit propositum demittere, sed summa constantia illud ad exitum perducere eo etiam nunc tempore conatus est, cum ipsum jam non amplius lateret, perfici illud vix posse. Tanta fuit in viro animi vis, ut deprimi illa non posse videretur, et sponte alios etiam moveret et secum duceret: nec extincta ea fuit, cum captivus ad Antigonum duceretur, sed invictos tum etiam ille spiritus gessit. Conjuncta vero cum illa fuit summa consilii dexteritas et animi praefentia, qua non tantum in rebus obscuris cerneret, quid facto opus esset, sed etiam rerum eventum facillime conjiceret hostiumque praecuperet consilia. Ubi non provisa imminebant pericula, et omnes consilii inopes erant et desperabant, ille semper viam indicavit, qua res restitui possent, nec ullae tam urgentes et difficiles rerum opportunitates fuerunt, ex quibus se expedire Eumenes nesciret. Modo celeritate hostes praevenit, aut sagacitate eorum consilia irrita reddidit, modo dolo deceptos retinuit, et impetum retardavit. Quum victoriam reportaverat, dextre et prudenter ea utebatur, si ipse victus esset, sic se gessit, ut

¹ Diod. XVIII. 42.

hostes vix aliquid profecisse viderentur. In utraque fortuna aequam semper mentem servabat, quam nec secundae res efferre, nec adversae deprimere possent. Rebus numquam non intento, et omnia accurate observanti improvisum quid accidere non potuit, et, cum hostes rem jam confectam arbitrabantur, ille interea excogitaverat, quo eorum consilia profus frustrarentur. Hac Eumenis animi praesentia et dexteritate in primis factum est, ut tamdiu Antigono, et antea Cratero, resistere potuerit, eamque potius inter eas res referam, quas in summo imperatore inesse oportet, quam felicitatem, quam Cicero cum scientia rei militaris, fortitudine et virtute, in illo requirit ¹. Si enim quis alius, adversa fortuna Eumenes usus est, qui victus, nullam spem salutis, nisi in se ipso, habere potuit, victor autem causam, pro qua pugnabat, non potuit tueri. Quae vero omnium maxime nobis placet virtus Eumenis, est fides et animi integritas. Si temporum injuria nobis plura conservasset de amicitia Hieronymi et Eumenis, non dubito, quin simul egregia exstarent argumenta candoris animi et fidei, quam in amicitia ostenderit. Nunc vero tota ejus vita docet, quanta fide iis inserviverit, quibus semel se totum dicavisset. Multis invisus fuit Eumenes, cum apud Philippum et Alexandrum scribae munere fungeretur, nec quisquam tamen eum violatae fidei aut avaritiae potuit

¹ Cicero pro lege Manil. 10.

accusare. Ipse Hephaestion, cui quid umquam negavit Alexander? ferre Cardianum non potuit, sed maluit Alexander amici inimicum apud se retinere, quam Eumenis industriâ carere. Per viginti fere annos in regum aula fuerat versatus, omnium fuerat conscius, nec umquam fidem, a regibus sibi habitam, fefellit¹. Quid vero deinde egit? Causam, quam amplexus post Alexandri mortem fuerat, non deferuit, quamvis maxima quaeque ei promitterentur, et morte probavit, quod Cratero et Antipatro respondit, se *μέχρις ἂν ἐμπνέῃ τῷ ἀδικουμένῳ βοηθήσειν, καὶ τὸν βίον μᾶλλον ἢ τὴν πίστιν προήσσειν*². Quid aliis videatur nescio, mihi semper tanta fides in Eumene fuisse videtur, quanta in nullo major fuerit, nec intelligo quomodo Plutarchus Eumenem, *Φιλοπόλεμον καὶ Φιλόνεικον*, dicere potuerit, *Ὁ γὰρ, sic pergit, ἀσφαλῶς καὶ μετὰ τιμῆς βιοῦν ἐξὸν ἐκποδῶν γενομένῳ τοῖς πρώτοις, διέτελεσε μαχόμενος καὶ κινδυνεύων*. *Εὐμένει μὲν γὰρ Ἀντίγονος, ἐκστάντι τῶν ὑπὲρ τοῦ πρωτεύειν ἀγώνων, ἠδέως ἂν ἐχρήτο τὴν μετ' αὐτὸν ἀγαπῶντι τάξιν*³, quasi vero ita agens, fidem conservare potuisset. Imo tum

¹ Vere *Gillies*: Eumenes a man, who long and incorruptely enjoyed, without abusing in any one instance, the confidence of his master; who exercised power without pride, and enforced discipline without severity, whose conduct merited at once public respect, and royal favour, and whose virtues disarmed envy. *History of Greece*, V. IV. P. 1. p. 377.

² *Plut.* l. l. c. 5. P. 493. 20.

³ *Plut.* *Comp. Eum. et Sertor.* c. 2. p. 509. 25.

transfuga fuisset, et prodidisset causam, quam ipse defendere susceperat. Si bellandi studio et ardore Eumenes ductus fuit, quare tamdiu in regum palatiis latuit? Quare non, ut alii multi, armis gloriam sibi quaesivit? Quid? Antigono si se adjunxisset, nonne cum eo multa bella supererant conficienda? Non pugnandi ardore incitatus Eumenes tantos labores exantlavit, sed ut fidem, regiae domo semel datam, intereratam conservaret. De Eumenis integritate dubitatum est etiam, ob ea, quae Plutarchus narrat, quaeque nos supra retulimus: eum scilicet aliquando ab Alexandro rogatum, ut trecenta ipsi talenta daret, non nisi centum dedisse, postea vero amplius mille apud eum esse inventa, quasi nimia tum pecuniae cupidine ductus fuisset¹. At vero quod regi mutuam dare detrectaret eam pecuniam, quam labore et industria sibi recuperaverat, cum facile provideret, se non facile eam recuperaturum, hoc avaritiae argumentum non est. Affirmari potius possit, Eumenem, si contra fas pecuniam corradere studuisset, non tamdiu certe regibus acceptum fuisse, qui summis honoribus ejus operam et fidem remunerarunt. Nec deinde ille tot se molestiis immiscere maluisset, quam partis opibus quiete frui, nec repudiasset pecunias, sibi a Polyperchonte et Olympiade oblatas, si avarus merito diceretur. Haec non ita dicta quis accipiat, quasi Eumenes perfectus ali-

¹ Droysen, Geschichte Alexanders p. 555.

quis, ac nullis vitiis inquinatus dicendus sit, habuit ille sine dubio, ut omnes homines, ea, quae minus probanda essent, sed cum ea nobis antiqui non tradiderint, aliunde efficere non licet. Fuit igitur, qualem adumbravimus, solers, prudens, fortis, generosus, modestia, fide, constantia insignis, et, quod raro fieri solet, eas virtutes conjunctas habuit, quae ipsum non minus ad res civiles administrandas aptissimum redderent, quam efficerent, ut optimus et peritissimus belli dux esset. In quacunque conditione Eumenem versantem videmus, sive secunda, sive adversa utatur fortuna, semper eum admiramur, et jure magnum virum et praeclarum possumus praedicare.

§ II.

Eumenis munus, scripta, politica consilia.

Cum de Eumenis ingenio egerimus, sequitur, ut etiam exploremus, quaenam politica consilia per totam vitam sequutus sit. Non enim casu et forte factum videtur, ut diverso plane modo, ac reliqui, qui post Alexandri mortem inclaruerunt, se gesserit. Cum enim hi regiam domum negligerent et suis commodis tantum intenti essent, ille contra eam constituit tueri, sibi quae aliquid acquirere noluit. Hoc ut rite explicari possit, res paulo altius est repetenda, atque animadvertendum in primis, quis Eumenes fuerit, et quibus necessitudi-

nibus a juventute inde cum regia familia conjunctus fuerit. A quo enim tempore Philippus eum secum e patria duxerat, tam firmis vinculis cum regia familia fuit junctus, ut deinde illa frangi posse non viderentur. Omnia enim Eumenes debuit Philippo, qui non tantum in regiam aulam eum vocaverat, sed etiam scribae munus ei obtulerat, quod, quo majorem fidem et industriam requirebat, eo honorificentius erat. Multi statim honori Eumenis invidebant, et lubenter eum removissent, sed rex illum tuebatur, quoniam bene sine dubio intelligebat, quanti esset faciendus, nec scribam cuperet nimis Macedonibus amicum. Eumenes autem quotidie magis ad regem se applicuit, et huic in primis placere, summo quippe patrono, conatus est, non nescius actum esse de sua salute, si hunc sibi infestum haberet. Sic factum, ut Philippum inter et Eumenem necessitudo quaedam oriretur, et alter altero carere se non posse sentiret. Alexander deinde tam vasta consilia mente agitans, in primis opus habuit viro, qui omnia rite administraret, et, cum ipse suis expeditionibus esset intentus, imperata executioni manderet. Nemo his aptior Eumene, nec mirum, Alexandrum hunc, qui tam diu patri summa cum fide adpruisset, secum retinuisse, et summis affectis honoribus, quo magis eum sibi adjungeret. Sed eo major etiam invidia facta est, qua viri Macedonum principes Eumenem persequerentur. Vidimus, quo in eum animo

Hephaestion fuerit, sed simul apparuit, quid apud Alexandrum potuerit, ad quem se statim contulit, cum sibi injuriam fieri putaret. In regis amicitia Eumenes omnia sita habebat, et sub ejus tantum tutela ab aliorum insidiis tutus erat. Qui aliter fieri potuit, quin totum se regiae domui dicaret? Flagitabat hoc gratus animus, jusfit ipsa rerum conditio. Praeterea natura muneris, quod Eumenes gesfit, magis etiam eum, quam alios cum Macedoniae regibus conjunxit. Cum enim scriba regius esfet, semper cum regibus versari debuit, et, cum alii longe abesfent, suis singuli negotiis intenti, Eumenes in aula summa regis familiaritate fructus est, nec umquam ab ejus latere discesfit. Adfuit ille sive fecunda, sive aduersa rex fortuna uteretur, ad ipsam regiam familiam quotidie accesfit, nec mirum tradi, eum ad amicitiam Philippi atque intimam venisse familiaritatem ¹. Sic factum, ut tanta licentia apud Alexandrum uti potuerit, ut ipse ei rex subirasceretur, *ὡς ὕβρει μᾶλλον πρὸς ἑαυτὸν ἢ παρρησία χρησαμένω* ². Quanto melius ceteris regem cognoscere, et ejus indolem perspectam habere debuit! Quanto accuratius domesticam, et, ut ita dicam, internam ejus familiae conditionem debuit novisse! Nec inconsiderate Olympias egit, cum ab Eumene potissimum peteret, is sibi suaderet, utrum rediret in Macedoniam, an in Epiro

¹ Nepos. l. l. c. 1. 4.

² Plut. l. l. c. 2. p. 420.

maneret, quippe qui omnium optime rerum opportunitates haberet perspectas. In regum aula multorum hominum mores Eumenes vidit, si quidem ingenio et moribus maxime diversi ibi adfuerunt. Cum his omnibus Eumenes versatus est per viginti fere annos, novit quomodo erga reges eorumque familiam essent affecti, et facile post Alexandri mortem, conicere potuit, quid illi mente agerent, nec quantopere ipse iis esset invisus ignoravit. Quae consideratio haud parum contulisse videtur, ut deinde ita sese gereret. Verum Eumenis munus non tantum effecit, ut firmiore, quam alii, vinculo cum rege ejusque familia junctus esset, sed etiam, ut consiliorum omnium particeps esset, et in concilio regem semper comitaretur. Nil perficiebatur, quod non antea praeviderat, sciebat, quid mente reges agerent, et quo proposito omnia agerentur, nec erat, qui abditissimas etiam rerum causas et occulta consilia melius teneret, quam Eumenes, qui omnibus intererat. Haec res, ut praeclare nos jubet de Eumenis fide judicare, ita haud parum contulit, ut ille deinde politica scientia alios superaret. A juventute enim in mediis rebus civilibus versatus est, magnas non tantum rerum conversiones vidit, sed etiam causas, obscuras saepe, quibus omnia fierent, optime cognoscere potuit, hominum vidit dolos, fraudes, machinationes, civitatum vigorem et interitum, regum vitia et virtutes. Regnum Macedonicum summo gloriae fastigio positum

conspexit, et praevidit sine dubio instantem lapsum et interitum. Pauca nobis de ipso munere, quod Eumenes gessit, nota sunt, haec tamen facile ex iis probantur, quae ante in Eumenis vita jam attulimus, et, si quis dubitet, hoc etiam velim attendat, ab Eumene in primis illas fuisse conscriptas ἡφμερίδας, quas Alexander de suis rebus componi iussit¹, et quas nemo, nisi qui omnibus semper interesset, rite potuit describere. Aduit ei in hoc negotio Diodotus Erythraeus, et eo opere accuratissima continebatur narratio² de omnibus, quae rex egisset. Quem morem Alexander vel a regibus Perfarum mutuatus est vel, jam antea apud Macedones in usu, secutus est³. Amplum opus fuisse videtur, si quidem Strattis Olynthius⁴ ejus epitomen quinque libris confecit: verum fragmenta paucissima supersunt, ut ex iis de operis ratione judicare vix possimus. Ille tamen festinantius ageret, qui, quia Plutarchus bis tantum laudavit, Arrianus semel⁵, putaret illas Ephemerides ea tantum continuisse, quae ad quotidianum victum et negotia spectarent v. c. quando

¹ Athenaeus X. p. 454.

² Dubitatum fuit de his Ephemeridibus, sed immerito, vid. Fabric. Biblioth. Gr. V. III. p. 29 sq. et cum Eumenis muneris natura optime convenit, eum hos annales scripsisse. De Diodoto Erythraeo nil comperi, cf. St. Croix Examen. Crit. p. 45.

³ Pius putat Heerenus de fontib. Plut. II. p. 62.

⁴ Vid. Suidas in v.

⁵ Plut. vit. Alex. c. 23. p. 131. c. 76. p. 177. Arrian. VII. 25. cf. etiam Plut. Symp. I. 6.

rex surrexerit, quando Diis sacra fecerit, venatum
 exierit, similia, nam, ne dicam talem librum, quo aliud
 nihil contineretur, ridiculum fuisse, numquam sane
 Alexander, prae gloriae studio, quo ducebatur, hoc
 tantum de se posteritati tradi voluisset, quid quotidie
 edisset, aut quando venatum exiisset. Illud potius hoc
 opus continuisse putem, quid quotidie rex fecerit, quid
 mente agitarit, consilia, deliberationes, decreta regis,
 et vitam simul ejus domesticam. Dum multi ea descri-
 bebant, quae foras peregrisset Alexander, Eumenes cum
 Diodoto ea adnotabat, quae inter parietes obtinuisent.
 Sic opus composuerunt, quod, si superesset, non dubito,
 quin plurimum conferret ad rite cognoscendum Alexan-
 drum, idemque magis fortasse Plutarcho profuit, quam
 nunc vulgo existimatur. Eumenes igitur semper in
 regia aula cum rege et regia familia conjunctus, in
 mediis rebus civilibus magnam vitae partem traduxit.
 Ceteri contra, qui post Alexandri mortem inclaruerunt,
 in armis fere aetatem transegerant, multo minus cum
 familia regis fuerant versati, et nullis fere cum ea vin-
 culis erant conjuncti. Quapropter statim ac mortuus
 erat Alexander, illi, qui cum vivum maximi fecerant,
 de ejus regno sibi vindicando cogitarunt, et tot bello-
 rum atque laborum praemium aliquam imperii partem
 petierunt, non cogitantes in regis familia adesce, quibus
 haec jure deberentur. Dum vivebat ille, quem omnes
 duces amaverant et venerati erant, nemo de ejus regno

fibi acquirendo cogitaverat, sed laeti omnes illum erant sequuti, qui ad novas semper victorias eos ducebat. Milites bella gerere et praedari, duces vincere et imperare erant consueti, et Eumenem certe non latuit, quid futurum esset, si imperatore illi carerent. Ex hac rerum conditione explicanda omnia Eumenis politica consilia, quae postea manifestavit. Quid enim? Quo magis fibi Macedones infestos novit, eo magis se cum regia domo conjunctum sensit, et ejus jura quovis modo contra omnes aggressores tueri decrevit. Omnia Eumenes Macedoniae regibus debuit, vixerat cum iis conjunctissime, summis ab iis fuerat adfectus honoribus, eorum igitur causam numquam relinquere statuit, et ab eo inde tempore, quo ceteri regnum sibi adipisci conati sunt, ille solus omnibus restitit, et regiae domus jura acerrime vindicavit¹. Sic factum ut, omnibus ceteris suum commodum spectantibus, ille nil sibi acquirere, sed regibus omnia servare maluerit, et unus se omnibus opposuerit. Vidit familiam Philippi et Alexandri tutelâ destitutam, ab omnibus cir-

¹ Explicari hoc solet (*Schlosser Universalhist. Ueberf. der Gesch. I. III. p. 377. p. 389. Droysen l. l. p. 509*) ex necessitate quadam, quasi aliter agere Eumenes *non potuisset*. At vero, si se cum Cratere aut Antigono conjunxisset, sine dubio non tantas molestias perdurare debuisset, et cum meliore spe rem gessisset. Hi enim tantum virum plurimi fecerunt, et maximos ei honores promiserunt, ita ut non videam, quae illa Eumeni necessitas fuerit, ut his se ad extremum usque opponeret.

cumventam, et persuasum ei erat, justam ejus esse causam et legitimam. Hanc igitur susceptam ad mortem usque defendit, et a multis sollicitatus, fidem intemperatam servavit. Rogare quis possit, quomodo ergo factum sit, ut Eumenes se cum Perdicca junxerit, qui etiam sibi auctoritatem acquirere haud occulte studuit. At vero tenendum, aliter Eumenem agere non potuisse, quia Macedonibus invisus omnique auctoritate destitutus, ipse tum familiae regiae jura contra omnes tueri solus non potuit. Praeterea nondum aperte duces se opposuerant, Perdiccas ipsam Alexandri voluntatem se exsequi profitebatur, et se regni curatorem et domus regiae defensorem jactabat. Eumeni autem nil erat reliquum, quam ut huic se adjungeret, qui cum eo reliquos, qui apertius jam defecerant, debellaret, si opportunitas adesset postea domui regiae profuturus. Deinde autem, quum Perdiccae morte rerum facies mutata esset, aperte jam suum consilium Eumenes est professus, et, ut Diodorus ait, αὐτὸς δ' αἰεὶ τὴν εὐνοίαν βεβαιωτάτην πρὸς τοὺς βασιλεῖς τετηρηκῶς, ἔκρινεν Ἀντιγόνῳ μὲν μὴ προσέχειν, ἐξιδιαιζομένῳ τὴν βασιλείαν· τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου παιδὸς προσδεομένου βοήθειας, διὰ τε τὴν ὀρφανίαν καὶ διὰ τὴν τῶν ἡγεμόνων πλεονεξίαν, διέλαβεν ἀρμόζειν ἑαυτῷ πάντα κίνδυνον ἀναδέχασθαι τῆς τῶν βασιλέων σωτηρίας ἕνεκα ¹.

¹ Diod. XVIII. 58.

Hoc fuit principium omnium eorum, quae postea Eumenes peregit, quare tantas, tamque graves labores subierit. Non quia sibi hoc profuturum sperabat, si regiae familiae jura vindicaret, aut, quia ita suam expectabat auctoritatem auctum iri, sed quia maximis vinculis se cum ea junctum sentiebat, et ea beneficia recordabatur, quae antea a regibus accepisset, in primis vero quia justitiam causae videbat, nunquam eam deserere voluit. Si enim quietam vitam agere maluisset, quanto facilius eam sibi eligere potuisset! Auctoritatem, opes, imperii partem ei Antigonus obtulit, sed omnia rejecit, ne id, quod constituisset, demittere cogere-
 tur. Et tantam sagacitatem politicam, ut ita dicam, Eumenes semper ostendit, ut nesciam, an omnes Alexandri duces hac in re vicerit. Ille a teneris inde hoc munus habuerat, quo in rebus politicis semper versaretur, cum alii bella tantum gessissent. Hinc factum, ut hi armis fere rem dirimere conarentur, Eumenes contra sagacitate magis copias suas augere, sibi alios adungere, ipsos praevenire studuerit. Haec de Eumenis consiliis politicis dicta sufficiant, e quibus hoc manifestum esse putamus, ea originem plane habuisse et fundamentum in vitae ratione et munere, quod antea obierat, atque hinc esse explicandum discrimen, quod inter ipsum, aliosque Alexandri succesores animadvertitur.

§ III.

*De Eumenis existimatione apud reliquos
Alexandri succesores.*

Ex iis, quae diximus, sponte intelligitur, omnes, quotquot sibi regni partem vindicare post Alexandri mortem studuerunt, Eumenem in primis sibi adversarium habuisse. Quod factum est maxime, postquam, mortuo Perdicca, Eumenes sua consilia magis palam fecerat. Tum enim nemini amplius dubium esse potuit, quin ille reliquis acerrime resisteret, atque unus maxime esset metuendus. Omnes praeterea viri sagacitatem et rerum peritiam tenebant, cognoverant fidem et industriam, nec vincula, quibus cum regia familia esset conjunctus, ignorabant. Quae omnia effecerunt, ut, dum ille superesset, optimum regiae domo defensorem, maximum sibi hostem non defuturum omnes facile praeviderent. De Eumene quanta fuerit omnium opinio, hinc maxime patet, quod Ptolemaeus statim post victoriam de Perdicca reportatam, curavit, ut Eumenes capitis damnaretur, et omnia deinde tentarunt alii, ut eum tollerent. Antigonus omnium copiarum, quae in Asia aderant, dux fuit creatus, ut Eumenem devinceret, et munus accepit, quale ante nemo tenerat¹, ut illum superare posset. Nullas deinde artes non

¹ Vid. *Droys. Gesch. des Hellen.* p. 153.

adhibuit, proditorem etiam et corruptionem, ut vires Eumenis frangeret, nec ante se ad alios hostes, Alce- tam et Attalum, qui e Perdiccae fautoribus supererant, convertit, quam adversarium Norá inclusum teneret. Deinde autem, cum hinc aufugisset, statim Antigonus eum assequi frustra conatus, proditione interficere stu- dit idemque Ptolemaeus tentavit. Omnia tandem prae illo parva ducens, nil sibi prius agendum existimavit, quam Eumenem devicisset, et misis, quae agitaverat, consiliis omnibus, bellum cum universis copiis in Asiam summa virium intentione gesfit, ut ita demum securus imperium sibi acquireret, si Eumenes victus esset. Se- leucus vero et Python se cum illo conjungere nolue- runt, quovis modo eum a sua regione removere studen- tes, hanc maxime ob causam, quia actum de suis con- siliis esse intelligebant, si Eumenes adesset. Sic omnes Eumenem metuebant, qui contra jus et fas sibi Alexan- dri imperium lacerandum sumpserunt. At vero iidem etiam Eumenem admirati sunt. Testes sint tot cona- mina, quibus eum ad suas partes pellicere sunt cona- ti, ut ejus peritiam et solertiam ad suas res adhiberent. Maxima dona ei promiserunt, nec quicquam habue- runt antiquius, quam ut tantum virum sibi adjunge- rent. Ipse adeo Antigonus hunc, quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos licuisset, quoniam a nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam adparebat omnibus, immi-

nebant enim Seleucus, Lyfimachus, Ptolemaeus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum, sed non passi sunt hi, qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes prae illo parvi futuros ¹. Tantopere virtutis praestantiam in Eumene hostes quoque sunt mirati.

Quod autem animadvertere hoc loco debemus, ut rite de Eumene judicemus, illud est, eum scilicet, cum regiae familiae jura defendenda sibi sumpsisset, omnes, qui ea aggredierentur semper hostes habuisse. Qui vero speciem saltem prae se ferebant, quasi idem cum ipso vellent, hos, ut non amicos habuerit, quodammodo tamen se cum iis conjunctum sensit ². Hinc explicandum, quod, cum Norae obsideretur, ab eodem Antipatro auxilia per Hieronymum petierit, quem brevi ante accerrimum hostem habuerat. Hic enim in Macedoniam reversus Alexandri filii tutorem se perlibuit. Bene Eumenes ejus aliorumque consilia perspexit, et omnem arctiorem conjunctionem rejiciens, se tum tantum iis adplicuit, cum illi jura regiae domus revera tuerentur. Huic unice se conjunctum sensit, et perire maluit bene meritis referens gratiam, quam ingratus vivere. Ita etiam ipsa regia domus, illique, qui eam defendere se

¹ Nepos. c. 10. 3.

² Praeclare *Schlosser* l. l. p. 389: Eumenes sah in Perdikkas nicht den General, der mit anmasfendem Ehrgeiz den Thron zu untergraben suchte, sondern nur den Minister des blödsinnigen Arrhidæus, und den Vormund des jungen Alexander Aegus.

simulabant, Eumenem tanquam principem suae causae defensorem considerarunt, et omnem spem in ipso sitam habuerunt, uti vel ex literis patet, a Polyperchonte ad Eumenem datis, quibus erat perscriptum: *μάλιστα πάντων πρέπει, Εὐμένη τῆς βασιλικῆς οἰκίας κήδεσθαι καὶ Φροντίζειν, ἀκολουθοῦντα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεπολιτευμένοις πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκίαν*¹. Et Olympias, bene videns omnes alios simulate tantum regiam domum tueri, ut facilius sibi prospicere possent, scribere non dubitavit, Eumenem *μόνον πιστότατον ἀπολελεῖσθαι τῶν Φίλων καὶ δυνάμενον διορθώσασθαι τὴν ἐρημίαν τῆς βασιλικῆς οἰκίας*². Hinc jam videmus, ab omnibus Eumenem fuisse consideratum, tanquam solum et unicum regiae familiae defensorem, sincerum et integrum justae causae vindicem inter omnes Alexandri succesores, qualem jam antea ex ipsa historia cognovimus. Quod magis etiam intelligimus, ad ea attendentes, quae post ejus mortem acciderunt. Antigonus enim, cui nemo jam resistere potuit, Asiae imperium adeptus erat, et omnem simulationem omittens, palam sua auctoritate agere incepit. Primo Pythonem interfici jusfit, et brevi post novam Satrapiarum in Asia divisionem instituit, omnesque, quas potuit opes, undique corrasit. Babylonem deinde redux Seleucum item tollere studens, coëgit, ut ad Ptolemaeum aufugeret, cui cum Py-

¹ Diod. XVIII. 57.

² Diod. l. l. 58.

thonem Agenoris filium suffecisset, ad Ciliciam est reversus, omnium, quotquot ex Alexandri comitibus supererant, potentissimus, nec aliud jam mente agitans, quam ut suam auctoritatem magis magisque firmaret. In Macedonia Polyperchon, qui regiae domus causam tum defendebat, (quid proprie voluerit, deinde ostendit, Herculem Alexandri ex Barsine filium interficiens) a Casfandro victus erat eodem fere, quo Eumenes fuit proditus, tempore. Ille Olympiam Alexandri matrem statim necandam curavit, et Alexandrum cum matre Roxane in urbem Amphipolin inclusit, interficere detrectans, ne Macedonum animos nimis a se abalienaret, aut potius, ut haberet, cujus nomine uteretur, si quando necessarium esset, καὶ τὴν ἀγωγὴν οὐκέτι βασιλικὴν, ἀλλ' ἰδιώτου τοῦ τυχόντος οἰκίαν ἐκέλευε γίνεσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλικῶς ἤδη διεξάγων τὰ κατὰ τὴν ἄρχην, ἐνεχείρει κατοικίσειν τὰς Θήβας¹, ut ita Alexandri famae insultaret. Hic ita summa superbia Macedoniae et Graeciae regnum occupavit. Lyfimachus interea in Thracia victorias de barbaris reportaverat, et regnum ibi fatis firmum sensim sibi condiderat. Ptolemacus autem nil neglexerat, quo suum imperium magis firmaret, et, occupata Cyrene, cum plurimis Cypriae praefectis se conjunxerat. Hinc patet, Eumene mortuo, varia regna jam se formasse, quae certis limitibus inclusa conjungi amplius non possent,

¹ Diod. XIX. 52—53.

et simul cum eo omnem spem evanuisse, fore ut Alexandri imperium integrum fervaretur. Deinde conflatum bellum est, quod Ptolemacus, Casfander, Lyfimachus cum Antigono gesferunt, in quo regiae domus jam nulla amplius mentio occurrit, sed sua auctoritate, suoque nomine illi agere inceperunt, cum antea semper regum nomine se agere aliquo modo finxissent. Memorabilia hac in re sunt verba, quae legati ad Antigonom habuerunt postulantes: Καρπαδοκίαν μὲν καὶ Λυκίαν Κασσάνδρῳ δοῦναι, Φρυγίαν δὲ τὴν ἐφ' Ἑλλεσπόντῳ Λυσιμάχῳ, Συρίαν δὲ πᾶσαν Πτολεμαῖῳ, Βαβυλωνίαν δὲ Σελεύκῳ τῶν δὲ θησαυρῶν, οὓς παρέλαβε μετὰ τὴν πρὸς Εὐμένη μάχην ποιήσασθαι μερισμὸν καὶ γὰρ αὐτοὺς κεκοινωνηκέναι τοῦ πολέμου, εἰ δὲ μηδὲν τούτων ποιήσῃ, συστάντες ἅπαντες ἔφασαν πολεμήσειν αὐτῷ¹. Nil de regibus, nec de Antigoni fastu et superbia. Sibi tantum opes dividi volunt, se tantum illum aggressuros minantur. Si vero postea Antigonus regum memoriam renovavit, Casfandrum hostem habendum decernens, nisi Macedonibus Alexandrum ejusque matrem redderet, fecit hoc tantum, quo majorem apud Macedones Casfandro invidiam conflaret, ejusque vires frangeret, nec de restituendo ei imperio certe cogitavit, Casfandrum minatus, εἰ μὴ τὸν βασιλέα καὶ τὴν μητέρα τὴν Ῥοξάνην προαγαγῶν ἐκ τῆς φυλακῆς, ἀποδῶ τοῖς Μακεδόσιν².

¹ Diod. l. l. 57.

² Diod. l. l. 61.

Illud hunc numquam facturum esse, bene novit, sed suam etiam auctoritatem hinc augeri existimavit, si aliquam nunc speciem regiae familiae defendentis indueret. Tandem illud quoque bellum compositum est, et pax facta his conditionibus: Casfander summus in Europa dux esset, donec Alexander in suam tutelam venisset: Lyfimachus Thraciam in potestate haberet: Ptolemaeus Aegypto imperaret: Antigonus praeesset toti Asiae, Graecique suis legibus viverent¹. Et nulla profecto certior via erat, qua Alexandrum tollerent, quam si pacem his conditionibus componerent, et illum miserum apud Casfandrum relinquerent, qui antea quovis modo puerum oppreserat, et nunc sibi firmum imperium vidit, si ille modo esset sublatus. Non certe opus, ut clam de ipso interficiendo conditio adjiceretur², nec quis mirabitur, quare nullus sit inventus, qui ejus caedem, brevi post factam, ulcisci studuerit, qua quidem omnibus ultimum remotum impedimentum est, quo minus regium titulum assumerent. Ita ab Eumenis inde morte, omni tutela destituta regia familia omnium contemptui et imperandi libidini fuit exposita, qui Eumenis caede demum viam sibi stradam existimarunt ad id, quod adfectaverant, imperium et regium nomen. Verissime igitur Cornelius Nepos:

¹ Diod. l. l. 105.

² Schlosfer l. l. I. III. p. 420 hoc conjecit. cf. Droys. l. l. p. 398.

„ In quo,” inquit, „ quanta fuerit omnium opinio
 „ eorum, qui post Alexandrum Magnum reges appel-
 „ lati, ex hoc facillime potest judicari, quod nemo,
 „ Eumene vivo, rex appellatus est, sed praefectus:
 „ iidem post hujus occasum, statim regium ornatum
 „ nomenque sumferunt, neque, quod initio praedica-
 „ rant, se Alexandri liberis regnum servare, id prae-
 „ stare voluerunt, et uno propugnatore sublato, quid
 „ sentirent, aperuerunt ¹.”

¹ Nepos. l. l. c. 13. cf. Ampelius liber Memor. c. 33.

TABULA CHRONOLOGICA

IN VITAM EUMENIS.

<i>a. Christum.</i>	<i>Olymp.</i>	
361.	<i>Ol. 101. 4.</i>	Eumenes nascitur.
342.	<i>Ol. 109. 3.</i>	Venit in amicitiam Philippi, scribaeque munus ab eo accipit.
336.	<i>Ol. 111. 1.</i>	Moritur Philippus, succedit ei Alexander.
327.	<i>Ol. 113. 2.</i>	Ejus expeditio in Indiam, cui interest Eumenes.
323.		Alexandri mors.
322.	<i>Ol. 114. 2.</i>	Satrapiarum divisio a Perdicca facta. Leonnatus Eumenem relinquit et in Europam transit.
		Perdiccas Cappadociam subjicit et Eumeni tribuit.
321.		Perdiccas in Pisidia moratur. Antigonus in Europam fugit, bellum Perdiccam inter et Antipatrum et Craterum incipit.
		Eumenes vincit Neoptolemum. Victoria de Cratero reportata, ejus mors.
	<i>Ol. 114. 4.</i>	Mors Perdiccae. Capitis damnatur Eumenes. Iterum imperium dividunt imperatores, Eumenes apud Sardis moratur.
320.		Eumenes Celaenis in Phrygia versatur.
	<i>Ol. 115. 1.</i>	Victoria Antigoni de Eumene reportata.
		Eumenes aufugit et in Nora includitur.
319.		Attalus et Alcetas superantur. Mors Antipatri, Polyperchon.
	<i>Ol. 115. 2.</i>	Eumenes ex Nora aufugit, literas accipit Polyperchon ^{is} et Olympiadis.

a. Chirstam.	Olymp.	
318.	Ol. 115 3.	Eumenes sese cum Argyraspidibus conjungit. Eumenes copias undique contrahit. Copiae navales, ab Eumene collectae, eum deserunt.
317.	Ol. 115 4.	Confert se ad superiores Asiae provincias, Ceris moratur. Eumenes sese cum Satrapis et Peuceste conjungit. Antigonus in Mesopotamiam venit. Olympias in Macedoniam redit.
316.		Pugna inter Eumenem et Antigonum ad Copratam. Pugna de Gabiena. Frustra Antigonus Eumenis copias de improvise aggredi tentat. Ultima pugna inter Antigonum et Eumenem, — ejus mors.

Q U A E S T I O N E S .

I.

Diodorus Siculus in tradenda successorum Alexandri Magni historia, si non solum, certe omnium maxime sequutus est Hieronymum Cardianum.

II.

De hujus historici fide, quamvis jam veteres quodammodo dubitasse videantur, in rebus certe Eumenis, minime est dubitandum.

III.

Eumenes ita a caeteris, qui post Alexandri mortem imperium ejus invaserunt, distinguendus est, ut potius omnibus sese opposuisse, atque contraria iis plane consilia agitasse, dicendus sit.

IV.

Nec aliqua ille necessitate coactus hoc fecit, sed quia justam, quam sibi proposuerat, rem mittere noluit, nec fidem semel datam, deserere.

V.

In Aeschylī septem. c. Theb. 735. ed. *Schutzii* lectio vulgata — ἐκ φίλων ἀβουλίαις vix commodum sensum praebet: legendum potius videtur:

— ἐκ φρένων ἀβουλίαις.

VI.

In Sophoclis Oedip. Colon. vs. 169. ed. *Wunderi*, pro recepta lectione: εἰκοντας ἂν δεῖ, κακούοντας, legendum est: εἰποντας ἂν δεῖ, κακούοντας. coll. vs. 186.

VII.

Apud Theocritum in Idyll. XVI. vs. 63. ed. *Wuestem* lectio βεβλαμμένον non sana videtur, nec tamen Reiskii βεβλημένον placet, uti jam Valckenarius improbavit. Legendum igitur censeo: βεβαμμένον, collatis iis, quae disputavit Ruhnkenius ad Timaeum, p. 76 sq.

VIII.

Vere Cicero, de Republ. II. 4. „Nulla res magis „labefactatam diu et Carthaginem et Corinthum per- „vertit aliquando, quam hic error et dissipatio civium, „quod mercandi cupiditate et navigandi, et agrorum „et armorum cultum reliquerant.”

IX.

„Quantum Graeci caeteris populis praestiterunt „philosophiae studio, tantum eloquentiâ et dialecticâ „caeteris Graecis praestitere Athenienses.” *Cl. Heusdius* Init. Ph. Pl. II. II. p. 81.

X.

Placet viri docti conjectura apud Cicer. de Orat. I. 59 legentis: *Pacanem aut nomum citarimus*, quae egregie confirmatur iis, quae disputavit *Spanhemius* ad Callim. Hymn. in Del. vs. 304.

XI.

Vere Cicero de off. I. 11.: „Mea quidem sententia
 „ paci, quae nihil habitura sit infidiarum semper est
 „ consulendum, in quo si mihi esset obtemperatum, si
 „ non optimam, at aliquam rempublicam, quae nunc
 „ nulla est, haberemus.”

XII.

Aristophanis et Aristarchi Criticorum Alexandrinorum
 institutum, ut scriptores Graecos, delectu habito, in
 classes dividerent, profuisse magis litteris, quam no-
 cuisse videtur.

XIII.

Dramatica poësis apud Graecos plurimum valuit ad
 mores civium emendandos, atque eloquentiae et poeseos
 studium excolendum.

XIV.

Recte Euripidem *de scenâ Philosophum* dicimus.

XV.

Vere Sextus Empiricus, contra Math. VII. 8. p. 371:
 τοῦ δὲ ἠθικοῦ μόνου ἐπεμελεῖτο Σωκράτης, κατὰ γὰρ τοὺς
 ἄλλους — ὁ μὲν γὰρ Πλάτων παντὸς μέρους Φιλοσοφίας
 αὐτῷ μεταδίδωσιν.

XVI.

Merito scriptor libri *περὶ Φιλοσοφοῦ ἱστορίας*, qui Ga-
 leni nomine circumfertur: Σωκράτης, καὶ τῶν κατ'
 αὐτὸν αἰτίος τοῦ φιλοσοφεῖν εἰλικρινῶς γέγονε, καὶ τοὺς
 ἐπιγινωμένους σχεδὸν ἅπαντας, ὡς εἶπεν, Φιλοσοφίας ἐπι-
 βυμητὰς ἀπέφηνεν. Galeni opera T. IV. p. 424. 36. ed. Basil.

XVII.

Argumenti, in libro Jobi tractati, fons est ipsa historia, sed haec poetice ab auctore est ornata et copiosius elaborata.

XVIII.

Vere Ewald Hebr. Gramm. § 7. p. 3. edit. 1838. *In den Vier ersten Büchern des Pentateuchs, welche ohne Zweifel sehr alte, und zum Theil von Moses, oder aus seiner Zeit stammende Stücke enthalten, zeigt sich die Hebräische Sprache schon bis auf wenige Kleinigkeiten völlig ausgebildet.*

